

No 23 - 15 JUNI 1962 - 50 CENT

تونس تونس

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

DROOM OF WERKELIJKHEID

Beste Tjalie,

Je artikel „Voor Kandjeng besars en Kandjeng ketjils” (Tong-Tong 15 mei) heeft me getroffen. De ideeën die je daarin ontwikkelt, lijken mij een gezonde basis te vormen voor verdere ontwikkeling.

Sedert mijn terugkomst uit Turkije houd ik mij bezig met „promoting” werk op het gebied van bouw-projecten. Misschien kan ik jou en je medewerkers helpen met het aangeven van een praktische aanpak van deze materie en je met de juiste mensen in contact brengen. Indien je dus meent, dat mijn hulp je van nut kan zijn, bel me dan even op teneinde een afspraak te maken voor een oriënterende bespreking. We kunnen dan tevens even praten over mijn deelname in je nieuwe N.V. waarvoor ik je reeds in principe mijn toezegging gaf.

Met vriendelijke groet,

(Inzender bekend)

Even scherp stellen: tegenover deze „kandjeng besar” (met grote Indische ervaring; uitstekende activiteiten op bouwgebied) staan zegge en schrijve vijf mensen, die wel met een riksje over de brug willen komen! Terwijl iedereen zeker weet dat men over 20, 25 jaar op een leeftijd gekomen is dat velen onzer de een of andere vorm van hulp hard nodig zullen hebben. Er zijn straks natuurlijk hofjes, verzorgingsflats, etc. genoeg. Maar is daar straks wel plaats voor ons? En is een Hollands hofje wel dat wat wij op onze oude dag graag willen hebben? Zou een hofje met Indische leiders, een Indische keuken, Indische huishouding niet veel en veel aangenamer zijn? Ja. Kunnen we het maken? Ja. Zullen zij die er veel geld in steken, hun rente wel behoorlijk terug krijgen? Dubbel en dwars. Denken anderen er misschien over om straks „weer weh” te gaan? Hebben ze straks wel het geld om de boot of de plane te betalen? Alsmede de eerste kosten van vestiging? We zeggen nu wel ja, maar we hebben genoeg ondervonden in ons leven om ons in ernst niets meer wijs te maken. Zou het dan niet prachtig zijn als er een fonds was dat ons hielp? Ja. Zijn er deskundigen, die het goed kunnen beheren? Ja. Is er inzicht en initiatief genoeg? Nee. Inderdaad, velen van ons leven als kippen: alleen de graantjes pikkend vlak voor hun neus. En de bakool ver in de verte zien ze niet en willen ze niet zien. „Kom tét, kom rát!” zei Bentiet... en Bentiet is verdwenen van de aardbol. Wie niet verdwijnen wil, organiseer NU. T. R.

WAT KOMT ER VAN TERECHT?

Eind vorig jaar stortte ik f 25,— voor een Hofje voor Indische dames. Wat is ervan terecht gekomen? Nu lees ik weer over een Indisch Steunfonds. Bestaan er aandeeltjes van f 50,—?

Ir. J. H. de Haan

Voor het Hofje is de belangstelling voorlopig te klein gebleken om iets op te zetten. Voor het Steunfonds dito-dito. We hadden de reeds gestorte bijdragen direkt kunnen terugsturen, want ze zijn uiteraard apart geboekt en worden zorgvuldig bewaard. Maar we dachten: nog even teroes poekoelen. Onze groep is nu eenmaal erg traag en over-voorzichtig. Schieten we helemaal niet op, dan krijgt U uw geld weerom.

Eerlijk gezegd begrijp ik niet, waarom men niet mee wil. Bang dat het geld „weg” raakt? Maar het wordt toch op een aparte rekening gestort? Of denkt men: „Ik maak m'n eigen zekerheid wel en moet niets hebben van meedoen?” Snapt men niet waarom het gaat? Kan men geen begrip vormen van de enorme kracht die onze lezerskring van tienduizenden

kernen kan ontwikkelen? Denkt men dat het leven paradijzerig is en altijd zo zal blijven? Ik werk nu al vijf jaar samen met duizenden en heb tientallen plannen opgezet en voorlofig terzijde gezet. Ben ik dwaas? In elk geval houd ik mijn geloof in de Indische groep vast tot ik slaag of er bij neerval. Als de optimisten met mij zo lang geduld hebben of na mijn neervallen doorgaan, komen we er tóch. Op uw laatste vraag dit antwoord: van de deelname zal afhangen hoe de organisatie zal worden opgezet. T. R.

BETER REDIGEREN?

Sommige nummers vallen op door hun uitstekende inhoud; andere vallen weer tegen. Is het niet mogelijk evenwichtiger te redigeren, zoals b.v. Reader's Digest? Dit is geen kritiek, maar ik meende dat bij de enorme stroom van kopy, waarvan U regelmatig gewaagt, gericht redactie mogelijk kon zijn.

v. d. Weert

Wij zouden inderdaad „evenwichtiger” kunnen redigeren, maar daarbij bewust enkele soorten kopy, voortgesproten uit een bepaalde geestgesteldheid, moeten elimineren. Onze lezersgroep is nu eenmaal een heel bijzondere lezersgroep, niet alleen bestaand uit vele soorten totoks (en bedenkt U eens hoe enorm gevarieerd de totok is in 1001 kastjes!), maar nog veel meer soorten Indo's. Veel kopy, die U minderwaardig acht, is bij ernstiger studie niet alleen zeer interessant, maar werpt een helder licht op sociologische en psychologische achtergronden, die nog niet doorvorst zijn. We reageren verder op a. ongevraagde bewijzen van enthousiasme uit onze lezerskring, b. uitspraken van letterkundigen, sociologen, historici. Complete jaargangen van Tong-Tong zullen nog vele decennia na onze verdwijning op menige universiteit onuitputtelijke bronnen blijken te zijn voor vele onderzoekingen.

Red.

*

V. D. PUTTEN

„Ik ben het met uw sympathie voor v. d. Putten niet eens. Ik heb die tijd met hem meegemaakt. Ik heb net als hij (en velen met ons) veel gezien. Waarom heeft v. d. Putten toen niets gezegd? Hij was bang voor zijn bachje. Ik ook. Anderen ook. Maar om er dan 20 jaar later mee te komen aandragen, als het leed geschied is, als teveel bewijzen verloren zijn gegaan, dat gaat te veel op zelfverbeerlijking lijken. Men wint er niets mee.”

X
(Naam inzender bekend)

1. Leest U ons artikel nog eens driemaal goed over. Wij laten de zaak geheel buiten beschouwing, maar verklaren de geest achter de zaak: de stem van het geweten. Ook al spreekt die stem te laat, zij leeft en zal altijd blijven leven. Ons artikel legde dus de nadruk op de menselijke kant van de zaak.

2. Wij geloven verder niet dat v. d. Putten een „oude koe uit de sloot gehaald heeft”, maar dat onderzoek van minder zuivere toestanden nu tegen wil en dank onzuivere toestanden toen achter zich aan slepen. „God's molen maalt wel langzaam...”

3. Wie ééns een fout maakte en dat inzielt en die fout wéér maakt, groeit zedelijk niet. V. d. Putten wil zijn fout van toen (als daar sprake van is) nu niet wéér maken. Nogmaals: wij zeggen niet dat v. d. Putten gelijk heeft (dat moet Justitie vaststellen), wij knopen aan de zaak-v. d. Putten, zélf als zij „mis-lukt”, alleen deze uitspraak: „Durf als verantwoordelijk burger altijd waakzaam te zijn voor het welzijn van de gemeenschap. Alleen als er voortdurend waakzaamheid is, kan het gevaar van bederf van uw welzijn betuigd worden”.

BIJ DE VOORPLAAT:

Dit is Spanje: het geluk, de tevredenheid en de schoonheid van het kleine: een arm huisje, een naakte muur, maar fris gekapoerd en met een partij geraniums-in-pot (net een anjer op een toeloep!). Altijd de azuren lucht, de schitterende zon, de intens blauwe Middellandse Zee (aan de Costa del Sol).

Geen regen, geen kou, geen sneeuw, geen lage bedrukte wolkenhemels. En het zonnige zomerzonnetje, waar je hier alleen op hopen kan en voor een enkel dagje, dat heb je daar het hele jaar (voor niks kadoo!). Maar het is vooral het vermogen om met weinig gelukkig te kunnen zijn, dat mij het meest getroffen heeft. Een rij armelijke petakhuisjes met een saai muur? Metsel ringen in die muur, zet potten met geraniums in die ringen: een lusttuin! Heb je geen geld voor biefstuk of de kostbaarste zeevis? Koop de goedkoopste visjes (zes peseta's een kilo), bereid ze op Spaanse manier goed gekruid; rijst; een glaasje witte Jerez (landwijn) en je eet als een vorst! Vandaar dat steeds meer Noord-Europeanen zich vestigen in het Zuiden van Spanje. Zullen de Nederlanders ook wel tijdig komen? Wee o wee, niets kan op tegen AOW!

TJALIE ROBINSON

Foto voorplaat: Catala Roca

Tong Tong

6e JAARGANG No. 23

Onafhankelijk Indisch Tijdschrift
Prins Mauritslaan 36 - Den Haag
Tel. 542.542 - Giro 6685

Verschijnt:

de 15de en 30ste van elke maand

Prijs: per nummer: f 0.50

per kwartaal f 2.50

per halfjaar f 5.—

per jaar f 10.—

Betaling geschiedt altijd VOORUIT

ABONNEMENTEN BUITENLAND
(per jaar):

Australië:

p. luchtpost: f 43.-; p. zeepost: f 15.-

Nieuw-Zeeland, Zd. Afrika, Brazilië:

p. luchtpost: f 33.-; p. zeepost: f 15.-

Nieuw-Guinea, Canada, U.S.A.:

p. luchtpost: f 27.-; p. zeepost: f 15.-

Suriname, Antillen:

p. luchtpost: f 21.-; p. zeepost: f 15.-

West-Europese landen:

p. luchtpost: f 15.-

Agente voor Canada: Mevr. E. le Sœur-

Zimmer, 1 Richview Side Road, RR 1

Islington, Ontario, Canada.

Agent voor Amerika: Roy J. Steevensz,

7919 Chafield Ave, Whittier, Cal.,

U.S.A., tel. OX 8-8893.

Uitgave GAMBIR

Uitgeverij voor Oost en West

Onder redactie van
TJALIE ROBINSON

Zoekt op basis van de nuttige ervaringen in de Gordel van Smaragd nieuwe interesses in Nederland te wekken voor de Tropengordel

De bamboetjes en de Pajoeng

Geachte Tjalie,

Ik wil wel bijdragen voor een Nood-, Ondernemings- en Bouwfonds Tong-Tong, zoals door U geopperd in uw artikel „Voor Kandjeng Besar en Kandjeng Ketjils” in de Tong-Tong van 15 mei j.l., hoewel het geven van steun in de vorm van geld voor mij gelijk staat aan het vullen van een bodemloze put en daarom niet mijn algehele instemming heeft. Aan deze vorm van steunverlening komt nooit een eind. Hoe meer men helpt, hoe meer er om hulp komen aankloppen. U heeft het heel pienter uitgerekend: tienduizend rixsen per maand is f25.000,—, is 3 ton in 1 jaar en 6 ton in 2 jaar. Maar is dit bedrag genoeg? Nee. Voor het opbouwen van een verzorgingsflat zoals in uw artikel werd gevraagd, is toch zeker al 3 ton nodig. In een oudere Tong-Tong vroeg iemand ook al om een hofje voor Indische mensen. Dat kost zeker ook 3 ton, en zo gaat het door. Maar soedab, ik wil wel bijdragen gedurende 2 jaar, elke maand een riks, als er personen gevonden kunnen worden, die zich voor de vorming van dit fonds willen inspannen. Ik ben geen Kandjeng Besar en zelfs geen Kandjeng Ketjil, zodat als er na 2 jaar nog niks van het fonds is terecht gekomen, ik mijn geld terug wil hebben. Dat kan ik dan beter gebruiken om mijzelf te helpen. Met vriendelijke groeten,

F. F. HORNING

U vergeet dat elk kapitaal rente afwerpt. En dat het, gestoken in ondernemingen, exploitatieoverschotten (winsten) oplevert, die op hun beurt kapitalen vormen, tesamen met nieuwe beleggers. U kunt elke maand uw rijksdaalder opeten en in één dag verteerd hebben. U kunt hem opzij leggen en na een

jaar f 30,— hebben (minus de doorlopende waardevermindering van de gulden), dat U in één na-wintertje verstoekt. Maar in een onderneming wordt die dertig gulden een blijvend en eventueel verhandelbaar bezit, een rente-opleverend bezit en bovendien voor Uzelf of anderen een borgstelling voor de oude dag. Weet U hoe de exploitatie van een hofje of verzorgingsflat in elkaar zit? Neem een hofje waarin 100 gepensioneerden wonen á f 100.— p. mnd. Dat betekent een maandelijks inkomen van f 10.000. Daarvan wordt personeel, onderhoud gebouwen, rentaafschrijving en afbetaling leningen betaald. Daar kan voor pientere mensen dus een goede verdienste in zitten. Onze groep hoeft geen winst te maken of maar een heel lage winst, die goed geïnvesteerd in nevenondernemingen wéér geld maakt. Er is geen één vrees dat uw ringgit verloren is. Er is alleen één voorwaarde: dat er veel ringgits bij mekaar komen. Met vijf ringgits en verder iedereen maar lukraak toto-formulieren invullen is nóch de persoon nóch de samenleving gediend.

Kleine boengs zijn kleine stukjes bamboe, breekbaar en bros. Daarom vermogen ze niet veel. Grote boengs leveren het perkament waarmee vele kleine latjes bamboe georganiseerd worden tot een sterke pajoeng, waarin elk latje sterker staat en bovendien een totaal wordt gemaakt voor bescherming van anderen. Diverse prospectie liggen nu reeds klaar! Zorg ervoor dat ik bij mijn volgende besprekingen een VET pakket op tafel kan gooien met brieven van U: „Ik doe mee!” Dan beginnen wij te poekoelen. Werp uw vrees af. Slaat de handen ineen. 10.000 Ringgits van kleine boengs. Daarbij komen vele „duizendjes” van grote Boengs. We schieten in de roos!

T. R.

WERKNUMMER!

ATTENTIE!

Dit is een werknummer. Veel minder artikelen over tempo doeloef. Veel artikelen over plannen en mogelijkheden. Wilt U alles goed lezen?

Wilt U zich realiseren dat op het moment dat U dit leest, in tienduizend gezinnen en tienduizend gezinnen van meelezers dit nummer ook gelezen wordt?

Wilt U zich realiseren dat op dit moment de mogelijkheid kan ontstaan om toe te tasten, gedeeld door honderden en misschien wel duizenden?

En dat U hiermee de deur heeft opengezet naar een zekerheid die U in de nabije toekomst betreden kunt, in plaats van onzeker te wachten op een Paradijs dat misschien wel zou kunnen komen? Nooit valt een paradijs uit de lucht. Alle Paradijzen zijn gemaakt. Met samenwerking, eensgezindheid, geloof en branie.

Als U vanaf heden niet meer denkt „ik”, maar „wij” en U ziet zich omringd door tienduizend mensen, bent U dan nog bang? Lees! Sla toe!

Redactie

Boeng Julius †

Met een schok vernamen wij het plotseling overlijden van Boeng Julius (de heer J. L. Dencher), een Blanda van het heel goede soort. Toen de lezerskring van Tong-Tong nog klein was, hadden we vaker contact met elkaar. Toen het aantal contacten groeide, verloren we elkaar soms een hele tijd uit het oog. Boeng Julius is één van die bijzondere Blanda's van wie je om een onverklaarbare wijze denkt dat ze eeuwig leven. Altijd opgeruimd, vol grappen, vol toekomstoptimisme, zonder akelelijke kastjes-vooroordelen. Dat Indonesië een goed land was en het Indonesische volk een prachtvolk was voor hem zó'n vanzelfsprekende waarheid, dat hij er geen woord twist aan wilde besteden. Dat het vroeger of later dus wel weer in orde zou komen, leed geen seconde twijfel. Dat er beroerlingen zijn onder de bruine broeders net zo goed als de blanke, verontrustte hem niet. Noch overwoog hij pessimistisch of het slechte ooit wel (blijvend) de overhand zou kunnen krijgen. Wie hem zag of hoorde, dacht automatisch aan bloeiende koffietuinen, aan een paitje in de Soos, gamelan op Hari Besar of een luisteravond naar Han Hollander. Misschien heeft hij een hele tijd voelen aankomen dat hij het land dat hij liefhad, niet weerom zou zien. Dús heeft hij dës te meer opgeruimd op zijn beste herinneringen geleefd. Puike kerel, die Boeng Julius. Héél goed soort Hollander. Zijn geest blijve eeuwig leven!

Twee hooibergen

Vele lezers „met plannen” zullen zich misschien voelen als de ezel tussen twee hooibergen. Wat zal ik kiezen? En wat adviseert men (of Tjalie) mij? Deze vraag is mij ook al vaak op de man af gesteld en even vaak heb ik geantwoord: U kiest. Ik ken U niet; ken uw eisen aan en verwachtingen van het leven niet; ken uiteindelijk de zich ontwikkelende mogelijkheden van beide gebieden niet. Beide gebieden zullen ongetwijfeld in de komende jaren een sterke groei doormaken. Anders zouden niet zoveel bouwers en industriëlen er investeren. In beide gebieden is het in vergelijking met Nederland niet zo bères als men graag wil verwachen. Voor- en nadelen verschillen. En voor de een weegt het ene zwaarder dan het andere en omgekeerd.

Het klimaat in de Canarische Eilanden is absoluut gunstiger. In Zuid-Spanje wil in de winter een straalkachelkje nog wel nodig zijn. In Zuid-Spanje kan het wel eens ondragelijk heet zijn, in Las Palmas niet. Het eiland-leven heeft aparte aantrekkelijkheden die het vasteland niet heeft. Op de Canarische Eilanden ligt men verder van het zorgelijke en „twist-zieke” Europa.

Spanje ligt „dichter bij huis” dan de Can. Eilanden.

Wat verlangt men? De mensen die ik gesproken heb in de Can. Eilanden willen niet ruilen met Spanje. Omgekeerd zullen er in Spanje zijn die niet naar de Can. Eilanden willen. Er zijn twee definitief gevormde sma-

Spanje

Canarische Eilanden

ken, die men bij zichzelf ontdekken moet.

Waarom is Tjalie wél geïnteresseerd in een Spanje-plan en niet in een Can. Eilanden-plan? Het laatste ontwikkelde zich geheel buiten mij om. Ik kreeg er inzage van toen het klaar was. Maar ik bood publiciteit aan in Tong-Tong. Zoals voor elk project waarvan ik zeker weet dat het de Indische Groep treft. Het Spanje-plan ontwikkelde zich vanzelf tijdens mijn reis en in contacten met andere „plannenmakers”. Daar zit ik dus door omstandigheden in.

Nochtans heb ik geen persoonlijke voorkeur voor het één of het andere. Ik ken mijn Indische groep en weet de grote diversiteit van ideeën en aanleg. Het is niet als met emigreren naar Amerika of Australië. Waarom kiest A dit en B dat? Het is als met het kiezen tussen Italië en Spanje, tussen Den Haag en Zeist. De keuze ligt bij UZELF.

Ik ben ervan overtuigd dat zowel in Spanje als in de Can. Eilanden in de nabije toekomst Indische nederzettingen zullen groeien. Men hoeft straks geen voorbeelden van teleurstelling of mislukking tegen mij uit te spelen. Het percentage dat doorzet en gelukkig zal zijn (net als in de V.S.) zal het grootst zijn. En laat de thuisblijvers blij zijn dat zich elders in de wereld Indische gemeenschappen zullen ontwikkelen, waar eens ook hulp van kan komen, en die de mooie tropisch-Nederlandse cultuurwaarden zullen blijven uitdragen tot in lengte van dagen.

T. R.

Wij kunnen ons indenken dat er voor een Hollander die de tropen nooit gekend heeft niets gaat boven een moderne verzorgingsflat in Den Haag met centrale verwarming, waar je veilig zit te wachten tot het droog en windstil is. Maar wij kunnen ons ook indenken dat dit „armoedig” achtererfje voor velen onovertrefbaar is: de ouwe gekapoerde blikken met bloeiende planten, het zorgeloze hofje, de vertrouwde gekreukelde drooglijnen, het onpretentieuze stenenmozaïek, de rieten spiraalmat en de wijnrank over de deur. In deze besloten patio een krossi males, onder een pajoeng, in pyama met een glas kopi-ès: toeggoe mati is een plezier!

(Fotografia del Servicio Oficial del Ministerio de Informacion y Turismo)

DE COSTA DEL SOL zien en plannen maken

Toen ik in een autobus de weg tussen Torremolinos en Malaga afreed, kreeg ik af en toe een prop in mijn keel, zó precies leek deze weg op die tussen Modjokerto en Djombang. Ook hier de uitgestrekte teboe-tuinen, ook hier de suikerfabrieken, ook hier de wegen met „aflopend asfalt” en stoffige berm, de tijkars — en de warmte.

Ik zag Zuid-Spanje weer terug na zes jaren en vond het immens veranderd. Toen was de zuidelijke en typisch agrarische provincie nog erg arm en kaal, levend onder de nawerking van de burgeroorlog, zich met de grootste moeite staande houdend. Wie er nu overheen vliegt ziet tot aan de horizon toe de onmetelijke ontginningen met olijventuinen; het volk is welvarender geworden naarmate het land groener werd.

Torremolinos vond ik ontzaglijk veranderd. Nu letterlijk van alle kanten „gelardeerd” door tourisme: hotels, pensions, winkels, restaurants, kroegen. De slapende Calle San Miguel nu een complete Kalverstraat. De stranden vol, nieuwe hotels verrijzen aan de lopende band. O ja, inderdaad is Andalusië de mooiste provincie van Spanje en naarmate men in noord Europa zijn wrok tegen Franco en Spanje begon te vergeten, ontdekte men deze Zuidkust, de Costa del Sol („Zonnekust”) vanzelf.

Steeds meer mensen kopen er villa's. Er is een Fins dorpje en er groeit een „Brits dorp” met golflinks. Duitsers, Fransen, Zweden, Zwitsers, ze komen van alle kanten. Gepensioneerden hakken de knoop door, verkopen hun huis in „Merry Old England” en zetten hier een pondok op. Voorgoed adieu aan kou en mist en regen.

En natuurlijk — als men wil en kan — om het goedkopere leven. Want wie naar de trant van de Spanjaard leven kan (en dat kan elke Indischman zonder de minste moeilijkheden), die leeft in Spanje stukken goedkoper

Tong-Tong International

Tong-Tong zet zijn activiteiten elders in de wereld krachtig voort. Binnenkort kan de lezer tegemoet zien de stichting van subkantoren in België en Spanje. Bijzonder veel aandacht zal besteed worden aan de organisatie van de kernen in de V.S., waar in de komende maanden regelmatig stafleden heen zullen gaan. Tegelijkertijd wordt de Nederlandse basis geconsolideerd en ingesteld op breed internationaal contact. Minder zeuren om pietluttigheden; grote zaken opzetten. Dát helpt vooruit!

dan nu. In het vorige nummer heb ik daar al veel van verteld. Want het leven verschilt hier niet veel van dat in de Canarische Eilanden.

Nochtans denk ik het in dit nummer niet te hebben over de vele voortreffelijkheden van de Costa del Sol. Men neme daarvoor een reisbrochure. Ik denk aan de mogelijkheden van vestiging, die er (nu nog) bij de vleet

zijn en die met een beetje goede wil, een beetje samenwerking, maar veel doortastendheid uitstekend te organiseren zouden zijn. Velen van ons kunnen niet meer naar Indonesië terug, kunnen niet emigreren, maar willen toch wel een „ouwe dag onder de ouwe zon” hebben. Velen zijn er reeds NU aan toe, maar aarzelen, „kijken de kat uit de boom”, weten niet hoe of met wie, en worden dus vaak het slachtoffer van „wilde” offertes. Dat hoeft niet als onze groep wakker en actief is.

Ook al zou men nooit uit Nederland weg willen gaan, maar alleen een winters pied-à-terre zoeken in Spanje, ook al zou men zelfs dat niet willen, maar een belegging zoeken voor zijn geld dat er in korte tijd dubbel en dwars uit terug komt, dan nóg blijft Zuid Spanje een ideaal aspect.

Bij mijn bezoek aan de Costa del Sol (pak de kaart: van Malaga tot Gibraltar), waar ik dag-in-dag-uit de meest uiteenlopende kontakten had, zowel met toeristen, hoteleigenaars, makelaars en plaatselijke autoriteiten is mij opgevallen:

a. hoewel er een zó sterk stijgende stroom is naar dit gebied van reizigers en „vestigers” uit héél Europa, dat er gerust gesproken kan worden van een „boom”, die zijn top nog lang niet bereikt heeft, is het aantal Nederlanders verhoudingsgewijs zeer klein.

b. spreekt men met Nederlanders over Spanje, dan hoor je steeds weer de namen noemen: Costa Brava, Mallorca. En je hoort er meteen bij, dat de kosten dáár al zó gestegen zijn, dat vestiging of zelfs vakanties een „onbetaalbare grap” worden.

c. natuurlijk ziet men wel in dat men nú zijn slag hoort te slaan in de Costa del Sol, maar men is bang; moet erover piekeren, nog een tijdje wachten. Koerang initiatief. Koerang brandie. Als men na zoveel jaren eindelijk wél wil toeslaan, is het wéér te laat, want dan zijn de prijzen van gronden en huizen weer even duur als in Mallorca. En dan is het wéér te laat.

d. men geeft toe dat het inderdaad het beste is evenals de Engelsen en Finnen gezamenlijk een „plot” te kopen en te verkavelen, maar men „voelt er niets voor wéér op mekaar te zitten”. Men is blind. Men kan op zijn vingers natellen dat elk stukje grond om het uwe heen binnen een jaar ook verkocht is aan derden en dan kan men de beroerdste burens krijgen. Of door een nieuwe verkeersader of een bedrijf zijn rust helemaal kwijt zijn. Mij is een geval bekend elders waar drie mensen drie „schatjes” van bungalows kochten en het jaar daarna verrees er vlak naast een cementfabriek en stierven ze van stof en lawaai. Een gezamenlijk initiatief kan totaal isolement kopen en ruimte geneg overlaten voor iedereen om tóch ongestoord te leven. Maar ook alweer: veel samen; niet „ieder voor zich”. Ook heeft een gemeenschappelijk initiatief (evenals het plan in Las Palmas) het voordeel dat men door gezamenlijke interesses over de hele linie prijzen drukken kan.

Op grond van deze bevindingen heb ik met een aantal „kandjeng besars” (o.a. twee Indische ingenieurs van grote bekendheid) mijn ideeën besproken en verder ontwikkeld, over de bouw van een heel „Indisch dorpje in Spanje”. Er zit positief muziek in. Want bij kollektief optreden (waarbij een Raad van Bestuur de moeilijkheden onderzoekt en aanpakt en alle kontakten legt), zullen de prijzen aanmerkelijk beneden de 25.000 tot 50.000 gulden liggen die nu regelmatig voor een bungalowtje in Zuid Spanje worden uitgegeven.

Er kan dan een areaal gevonden worden dat praktisch aan zee ligt, dicht bij een touristencentrum zonder erdoor „aangestoken” te worden, zonder mogelijkheden dat vreemden met welke

(Lees verder volgende pag.)

(Vervolg van pag. 4)

oogmerken ook zich in de gemeenschap dringen, dicht bij een grote stad en grote verkeerswegen. Er kunnen „plots” worden uitgegeven ter grootte van een flink ouderwets Indisch erf met een huisje dat opgezet zal worden als „kernwoning”, dus met mogelijkheden van uitbouw naar eigen vermogen of eigen kunnen. Bij voldoende inschrijving zouden deze plots kunnen komen in een prijsklasse van f 12.000 tot f 15.000. Er zal dan voldoende ruimte overblijven om andere dorps-accomodatie te bouwen en eventueel een hofje en een pasanggrahan.

Nochtans, dit is dus een groot plan (ook al gaat het tenslotte maar om een paar honderd inschrijvers), dat ineens groot aangepakt moet worden om in alle opzichten een succes te zijn. Het hoeft zeker geen betoog, dat ik er ook ga zitten om te helpen (en geholpen te worden) waar nodig. Zelfs het periodiek heen-en-terug gaan naar Spanje heb ik al ijverig zitten uit te dokteren.

Meer kan ik natuurlijk nog niet zeggen in dit stadium. Maar als U serieus geïnteresseerd bent, schrijf me dan een kort briefje: „Ik ben in de markt!” Soerats merken: „SPANJE”. Aan Tjalie Robinson persoonlijk.

*

Het is wél een abrupte start voor een verslag over Zuid Spanje. Terwijl vele lezers misschien alleen geïnteresseerd zijn in reizen. Toch is dit ook een karakteristieke start van een artikel over de Costa del Sol en het leven daar. Want als een land zó aanspreekt dat het direkt stimuleert tot het ontwerpen van vestigingsplannen, dan spreekt het vanzelf dat men daar levenswaarden gevonden heeft die geen enkele twijfel meer overlaten.

Wederom kan ik vaststellen dat ook deze reis door Nespanda Tours perfect was uitgedacht en uitgevoerd — al heb ik van veel touristische mogelijkheden geen gebruik gemaakt omdat het leven zelf mij meer boeide dan de kijk erop vanaf een barkruk of vanaf een strandstrook. Je komt het leven zelf in Spanje veel gemakkelijker in dan b.v. in Parijs, omdat de variaties van goedkope en toch waardevol of smaakvol vertier daar groter zijn. Alleen op het dorpspleintje van Torremolinos kan men een hele avond royaal genieten van honderd peseta's (zes gulden) en

Tegenover Las Flores in Torremolinos is een eethuisje van pinchito's (gekruide Spaanse satees) en de goedkoopste zeevoedselgerechten: ook de „onooglijkste” mossels en schelpjes eet je daar per „tapa” dus voor een paar peseta's op een schotelletje. Wijn 1 peseta per glas. Elke avond tjokvol, oergezellig. Je ziet er allerlei mensen (b.v. een Hollands minister naast een Spaanse vuilnisman) en je hoort er alle talen. Ook Maleis (van Indischgasten natuurlijk). De Spanjaard ziet zelfs kans die „tschelpjes” die hier op het strand liggen, te verwerken in een smakelijke paella.

dan werkelijk goede koffie of uitstekende wijn en uitgebreid goed eten tot men niet meer kan. Maar ook voor veel minder heeft men daar zijn plezier tot aan de rand!

In een stad als Malaga is het aantal mogelijkheden uiteraard nog veel groter. Er zijn daar werkelijk sublieme restaurants, heerlijk vrije terrasjes met een wijd uitzicht, maar ook heel leuke steegjes vol verrassingen, een drukke pasar, een leuke haven. Het hele geheim van alle touristische plezier zit eigenin: plenty goed weer en plenty goed en goedkoop eten en drinken. Verder is er eindeloos veel te zien, zowel historisch-cultureel als levend-vandaag. Net als bij de koffiëboer in Soerabaja, bij Oen in Semarang of bij Capitol in Batavia kan je uren soeziger buiten zitten, maar een paar kwartjes kwijt zijn en een eindeloze parade aan je zien voorbij trekken van wonderlijke dingen en mensen: primitieve ossenkarren, barokke officieren, zigeuners, kindertjes kluiwend op een stang teboe, schilderachtige processies of muzikale schoenpoeters.

En telkens weer, soms plotseling als je een steeg uitkomt of op een heuvel gekomen

bent, de eindeloze prachtig blauwe Middellandse Zee voor je. Of aan de andere kant de serene bergen van de Sierra Nevada of Sierra Madre. Voor een Indischman is er geen enkel probleem: hij is daar driekwart thuis van de eerste dag af! Misschien een andere keer weer meer. En als U ook eens gaat kijken: selamat djalani!

TJALIE ROBINSON

P.S. Geloof niet op gezag. Ook hier niet. Zelf kijken is altijd beter. Als er genoeg liefhebbers zijn voor een oriëntatietour zou ik bij Nespanda Tours misschien gedaan kunnen krijgen dat ze een apart soort reis in elkaar zetten, waarbij touristisch genoeg gekoppeld kan worden aan nuttige oriëntering. Schrijf mij onder motto „SPANJE”.

*

Goed voorbeeld

Ik zal U iets vertellen uit Amerika. In een kleine stad was een heel kleine kerkgemeenschap. Zónder kandjengbesars: allemaal werklui, farmers, winkeliertjes enz. Driehonderd man. Zij staken de koppen bijeen en tekenden ieder een bewijs, waarbij zij zich garant stelden voor \$ 500.— (Bij mislukking van het plan zou men maandelijks een afbetaling doen en bij dood zou uit de verzekeringssom de afdoening geschieden). Driehonderd bewijzen vertegenwoordigden 300 x \$ 500.— = \$ 150.000. Daarmee ging men naar een bank en zei: „Doe er op fifty-fifty basis evenzoveel bij. Met drie ton-bouwen wij een Community Centre, waar wij onze bijeenkomsten houden, maar dat wij verder verpachten: restaurant, bar, speeltuin, sportvelden, zwembad, feestzalen, etc. Uit de inkomsten betalen wij rente en aflossing terug”.

De bank deed mee. Men heeft als kleinste kerkelijke gemeenschap nu een bloeiend bedrijf. Men is rijk. ZONDER EEN CENT OP TAFEL. Veel is in Amerika zo gegroeid. Begrijpt U nu een beetje mijn symphatie voor Amerika? En begrijpt U hoe ik mij scham als ik merk dat wij hier liever voor één bēnggol onder andermans paraplu willen zitten — en bēnggol terug? En dat, als velen uw voorbeeld volgen, wij niet meer in zo'n mintampoenspositie hoeven te blijven?

Tienduizend Indischgasten kunnen óók (en méér) dan 300 Amerikaanse boengs. Wij (oudjes) kunnen met weinig geld enorme fondsen stichten waar onze nazaten nog vele decennia trots op kunnen zijn. Als we maar DOEN. NU!

Hoofdstraat Torremolinos: net een rijtje petak-winkeltjes in Grisee, Mr. Cornelis of Kediri (en ook zo stoffig en ook zo goedkoop, onbezorgd en vriendelijk).

Een typisch straatbeeld in heel Spanje: ouden van dagen of rustende arbeiders op muurtjes of stoepen of trottoirs keuvelend in het zonnetje.

Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden

125 jaar

Op 28 juni a.s. zal het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden zijn 125-jarig bestaan herdenken. Een feit dat n.h.v. in de kolommen van „Tong-Tong” niet onvermeld dient te worden gelaten. Want de cultuurschatten van Indonesië, welke het museum o.m. herbergt, kunnen bij ons de herinnering levendig houden aan het verre tropenland, waarmee wij vergroeid waren. Niet langer zal het ons mogelijk zijn datgene wat een eens zo bloeiend cultuurtijdperk ons overliet in eigen omgeving te zien.

Nimmer meer zullen wij de Borobudur kunnen aanschouwen zoals het machtige monument daar voor ons lag in door het maanlicht overgoten nachten, nimmer meer de serene rust welke uitgang van de mediterende buddha's en bodhisatvas in hun nissen over ons laten gaan. Niet meer kunnen wij de gamelanklanken horen zoals ze tot ons kwamen over de velden, noch het gedruis van een wajang-koelivertoning en de verhalende stem des dalangs. Dat alles is verloren gegaan. Dankbaar moeten wij daarom zijn dat veel van wat Indonesië aan cultuuruitingen heeft opgeleverd zich toch in onze onmiddellijke omgeving bevindt, al missen wij de eigen omgeving waarin zij tot leven kwamen.

In verband met dat jubileum hebben wij de directeur van het museum dr. P. H. Pott, bereid gevonden om ons iets te vertellen over het ontstaan van de instelling, haar groei en ontwikkeling en van haar activiteiten. Het Rijksmuseum voor volkenkunde mag zich het eerste op wetenschappelijke grondslag ingerichte volkenkundige museum in Europa noemen. Zijn ontstaansgeschiedenis is ten nauwste verbonden met die van ons koninkrijk en met de persoon van koning Willem I, die een levendige belangstelling had voor de stichting van nationale instellingen en de verspreiding van kennis omtrent alle delen van het rijk.

Toch zijn de verzamelingen van het museum niet uitsluitend op Indonesië gericht; zij bestrijken het gehele gebied van de niet-westerse cultuur, dus van geheel Azië, van Afrika, Amerika en het Zuidzee-gebied. Dit alles omvat een aantal van 250.000 à 300.000 voorwerpen, waarvan nog geen achtste deel voor het publiek is opengesteld. Het oudste gedeelte van de verzamelingen bestaat dan ook niet uit voorwerpen uit Indonesië, maar uit een kollektie van circa 5000 objecten, welke indertijd door jhr. dr. Ph. F. B. von Siebold tijdens zijn verblijf in Japan vanuit het eiland Decima in het tijdvak tussen 1823 en 1830 is bijeengegaaard. Na zijn gedwongen vertrek uit Japan en zijn terugkeer in Nederland bood Von Siebold deze verzameling aan koning Willem I aan. In 1837 werd, na jarenlange onderhandelingen, in beginsel tot de aankoop besloten.

Intussen had Von Siebold zijn kollektie in een geordende samenstelling in het gebouw Rapenburg 19 voor het publiek opengesteld. Van de aanvang af heeft Von Siebold met zijn stichting een duidelijk doel voor ogen gehad en er op aangedrongen dat zijn verzamelingen met die van het in het Mauritshuis te Den Haag gevestigd Kon. Kabinet voor Zeldzaamheden een wetenschappelijk ethnografisch museum zouden vormen. Dit Koninklijk Kabinet was in 1821 voortgekomen uit het in 1816 tot stand gekomen Kabinet van Chinese zeldzaamheden, hetwelk een kollektie Chinese ethnografica omvatte, die in 1813 door J. F. Royer werd nagelaten aan „hem, die uit het Oranjehuis het eerst weder de Nederlandse bodem betreden zou”.

De door Von Siebold beoogde samenvoeging kwam door allerlei moeilijkheden pas tot stand,

bij de opheffing van het Kabinet voor Zeldzaamheden in 1883, waarbij de ethnografische verzamelingen van het Kabinet overgingen naar 's Rijks Ethnografisch Museum te Leiden.

Onder het directoraat van mr. L. Serrurier (1882—1896) hebben de verzamelingen zich sterk uitgebreid, vooral door de verwerving van een belangrijk gedeelte van de Nederlandse inzending bij de in 1883 te Amsterdam gehouden Internationale Koloniale Tentoonstelling. Ook werd in deze tijd verworven een groep van vijf bronzen Japanse Buddha's welke thans de inhoud uitmaken van de z.g. Buddha-zaal.

In 1885 werd de z.g. „kampong” opgericht, wellicht het eerste openluchtmuseum ter wereld, bestaande uit een aantal huizen uit verschillende delen van Indonesië, overgebracht van de zo juist genoemde Koloniale tentoonstelling en opgesteld op een aan de Sterrenwacht te Leiden grenzend terrein. Het Nederlandse klimaat stelde echter te hoge eisen aan het onderhoud der objecten en nadat in 1903 een zware storm enkele huizen had vernield, werden de restanten tenslotte opgeruimd.

Intussen breidde de kollektie van Indonesië zich met de voortgezette openlegging van de buitengewesten gestadig uit. Veel materiaal uit Atjeh en Bali werd verkregen, terwijl een zeer belangrijke kollektie het resultaat was van een wetenschappelijke expeditie van dr. A. W. Nieuwenhuis dwars door centraal-Borneo.

De belangrijkste aanwinst in deze periode is echter geweest de overdracht in 1909 van die voorwerpen uit het Rijksmuseum voor Oudheden, welke vielen buiten het klassieke gebied, waarmee o.m. de hindoe-javaanse verzameling haar weg vond naar het Rijksmuseum voor Volkenkunde. Tot de fraaiste stukken uit

Het beeld van de Godin Pradjanparamita, verpersoonlijking van de Hoogste Wijsheid, dat toen het in Parijs tentoongesteld was, alle kunstkenmers in extase bracht.

de hindoe-javaanse periode behoort de Pradjanparamita uit Singosari, indertijd door Nicolaus Engelhard, gewezen gouverneur van Java's Noordoostkust en de assistent resident van Malang, D. Monnerau aan prof. C. G. Reinwardt geschonken.

Tot de meest kostbare voorwerpen in de Indonesische sektor moet ook genoemd worden een wajang bebèr, waarschijnlijk het enige bekende specimen in Europa van deze uiterst zeldzaam geworden cultuuruiting van Java.

Door de stichting van het Koloniaal Museum (thans Tropisch Museum) te Amsterdam gingen vele schenkingen, welke tot 1920 hun weg vonden naar Leiden, naar Amsterdam.

Toch is er een verschil tussen de opzet en het karakter der verzamelingen te Amsterdam en te Leiden. Het zwaartepunt bij het v.m. Koloniaal Instituut te Amsterdam was gelegd op het verkrijgen van een zo volledig mogelijk beeld van de koloniale expansie in Ned. Indië, en de daarmee gepaard gaande economische en sociale activiteiten van het toenmalige regiem en van het bedrijfsleven, gericht op het aantonen dat „er iets groots verricht werd”.

De verzamelingen van het Rijksmuseum voor Volkenkunde evenwel richten zich uitsluitend op de mens in zijn veelvoudige ontwikkelingen; en op de bestudering van de menselijke geest, zoals hij zich openbaart in de kunstuitingen der verschillende volken.

Ik ga hier niet in op de vele moeilijkheden welke het huisvestingsprobleem in de loop der jaren heeft opgeleverd. In 1933 kwam het gebouw van het Academisch ziekenhuis, toen dit verhuisde, ter beschikking van het museum, zodat het dan eindelijk een enigermate waardige behuizing verkreeg.

De oorlogsjaren werden gelukkig zonder schade doorgelopen; de verzamelingen bleven ongeschonden en in tact.

De periode van na de tweede wereldoorlog heeft zich gekenmerkt door een beperkter, maar meer systematisch verzamelen, waar mogelijk door het uitzenden van eigen wetenschappelijke medewerkers, waarbij naast het verzamelen van objecten vooral het bijeenbrengen van gegevens en het systematisch vastleggen van het gebruik van objecten door middel van foto en film werden nagestreefd. Doch de functie van een museum is niet alleen maar een aantal objecten bijeenbrengen als wetenschappelijk studiemateriaal voor geleerden en onderzoekers, zijn functie moet ook zijn het cultuurbezit gemeengoed te maken van het grote publiek. Naast het wetenschappelijk werk moet ook alle aandacht worden gegeven aan het educatieve werk, waarbij het museum zich er op toeleet de resultaten van onderzoek en verzamelactiviteit op dusdanige wijze aan het publiek te brengen dat het een beter begrip krijgt van de eigen waarde van vreemde culturen zonder daarbij de eigen beschavingsvorm prijs te geven. Ook aan deze functie van een museum wordt door de leiding van het Rijksmuseum voor Volkenkunde alle aandacht besteed. Men tracht deze taak te verwezenlijken op verschillende wijzen. Vooreerst door het organiseren van tijdelijke tentoonstellingen m.b.t. onderwerpen welke op een gegeven moment in de belangstelling van het publiek staan. Men tracht ook de tentoonstellingen zodanig op te zetten, dat daarbij een parallel kan worden gelegd tussen de vreemde en de eigen wereld, b.v. een tentoonstelling waarbij getoond wordt hoe de mens de vis te slim af is of een tentoonstelling onder de naam: „Zo zien zij ons”, waarin ons wordt getoond hoe een volk in zijn kunst tot uitdrukking brengt, hoe het de voor hem vreemde levensuitingen van b.v. de Nederlanders heeft gezien en aanvoeld.

Voorts worden in aansluiting op de wensen van bepaalde groepen inleidingen gegeven met inschakeling van enigerlei vorm van zelf-

(Vervolg op pag. 19)

DOWN!

Vandaag, 26 mei, waarde lezers, ben ik in een downstemming. Ieder mens heeft dat. U ook. Dus weet U hoe ik mij voel nu ik dit stuk schrijf. Waar is die stemming door gekomen? Door de post. Met ineens een hele scheut brieven van mensen in nood. Vraag mij niet te specificeren welke nood alzo. U leest kranten; U luistert naar radio en ziet televisie; U koopt misschien wel elke maand een appél-lot en weet dus hoeveel liefdadigheids-, bedel-, steun- enz.-akties dag in dag uit ondernomen worden in deze welvaartsstaat om de extra miljoenen op te brengen, die blijkbaar de tekorten moeten opvullen van de toch reeds honderden miljoenen, besteed aan „gegarandeerde” sociale zekerheden.

Waar blijft het eind? Hoe is het mogelijk in deze staat die de beste sociale voorzieningen heeft van de hele wereld? Hoe lang houden uw zekerheden stand?

In mijn verbeelding zie ik heel Holland vol staan met troggen: voor ziekenfondsen, ouderdomsverzekeringen, pensioenen, steunfondsen voor werkloosheid, invaliditeit, ouderdom, onderwijs, enz. enz. Maar vlak daarop zie ik ook het gedrang aan de troggen, waarin de spoeling alsmaar dunner schijnt te worden. En ik denk aan een gesprek dat ik met een kamerlid had over de toekomstverwachtingen: „In het jaar 1970 hebben we een miljoen steuntrekkende grijsaards. Wie moet dat betalen!”

En in dit hele onrustbarende beeld zie ik veel Indische mensen met heel aparte moeilijkheden en noden. Zij staan helemaal alleen en zijn geheel onbegrepen. Maar hun moeilijkheden zijn niet minder erg. En hier is géén aparte organisatie, geen apart begripvol hulpbetoon dat redding kan. Twee nummers terug schreef ik: als wij alleen maar f 2,50 per maand opbrachten (maar dan ook allemaal), hoeveel tonnen zouden wij dan niet bijeenkrijgen in een paar jaar. Op dit idee hebben zegge en schrijve vijf lezers gereageerd. Vijf! Alle anderen hebben het zelf wel geschoten en weten zeker dat ze zichzelf wel redden zullen.

Terwijl de voortdurende hulpacties voor- noemd toch dag-in-dag-uit overtuigend aantonen dat er in alle individuele rekensom-

metjes blijkbaar fouten moeten schuilen.

Maar wij weten alles toch beter. Hoe moet dat toch met ons? Heeft U wel eens Oma naar een rusthuis gebracht? Weet U wat een ontzettende aparte tragedie daarin zit speciaal voor een Indische oma? Weet U dat U zoiets zelf tegemoet gaat over zoveel jaar? In een tijd dat alles misschien veel slechter zal gaan?

Zijn wij aangepast? Denken wij Europees, dus vér vooruit? NEEN. En daarom zullen er straks voor ons veel gesloten deuren zijn, waaraan wij vergeefs kloppen. Die gedachte maakt me down. De meesten van ons zijn zo achterlijk, zo kinderachtig overzelfingenomen! De N.V. Tong-Tong is nu in zee gegaan. Met expres zeer laag gehouden aandeeletjes; f 50,—. In elke andere samenleving hadden we er gemakkelijk duizend kunnen plaatsen.

Hier horen wij voortdurend: „Oentoeng di-tanggoeng berapa?” Di-tanggoeng. Zitten blijven en toch flinke winst opstrijken. Natuurlijk

wel fijn! Maar iets anders ziet men niet: dat Tong-Tong, al bracht het in geen jaren een cent winst op, een uitstekend contactmiddel is met duizenden mensen van een speciale tropische oriëntering, waarmee op nevengebieden grote ondernemingen kunnen worden opgezet, die dan wel grote winsten opleveren.

Er bestaan ettelijke andere mogelijkheden om bij grote samenwerking met kleine bedragen veel te bereiken. We leven middenin Europa dat vele eeuwen door tot vandaag de dag en nog vele jaren door het bijeenbrengen van kleine bedragen door kleine boengs kapitalen en grootse ondernemingen heeft gesticht, die de wereld omspannen. Met zulk een groot voorbeeld voor ogen zit de Indischman met pensioen en AOW en doet niets. En de vele vormen van leed en onzekerheid nemen toe.

Lezer, U heeft geen stuk bedrukt papier in uw hand. U heeft de contracten voor vele nuttige maatschappijen in uw hand. Just sign!

We can go up, up, UP!

TJALIE ROBINSON

SLA TOEI

De inschrijvingen voor onze Naamloze Vennootschap Tong-Tong komen nu binnenstromen. Er zijn een paar tegenvallers bij. Die minder nemen dan toegezegd was. Moeilijkheden? Hoop dat U ze gauw te boven komt en later nog na komt.

Er zijn er méér die voor meer intekenen dan wij verwachtten. Deze mensen kennende als energieke mensen met goed zakeninzicht (het is dus géén kwestie van meer „ping”), voelen wij ons gesterkt in onze overtuiging dat wij een goede kant uit gaan. Het is nochtans jammer dat zoveel twijfelars geen „klein gokje” wagen van één aandeeletje van f 50,— naast de intekenaars van f 2000,— tot f 10.000.

Tong-Tong zou tienduizend maal trotser (en sterker) zijn als wij konden zeggen: duizend lezers hebben getekend voor f 50,—, dan wanneer we moeten zeggen: vijf hebben ingetekend voor f 50.000. Ja toch?

Het curieuze is namelijk: het is géén gok, maar een onderneming die jaarlijks tienduizend maal tien gulden (abonnementen) „poolt” en weliswaar door de grote uitgaven geen grote winsten boekt, maar tevens honderden talenten, kapitalen en mogelijkheden bijeenbrengt, die op uiteenlopend terrein positief grote ontwikkelingskansen kunnen aangrijpen. Een aandeel is een „koentji” die vele deuren openen kan. EN ZAL. Het zou mij erg spijten als vele lezers van die kansen in de toekomst verstoken zouden blijven.

Tot ultimo deze maand is de inschrijving nog open voor iedereen. Sla toe!

Het Initiatiefcomité

N.V. TONG-TONG

Inschrijvingsbiljet

Ik schrijf

Wij schrijven hierbij in op:

aandelen à f 50,— van de N.V. TONG-TONG.

Naam :

adres :

woonplaats :

Het bedrag is bedén gestort

zal vóór 30 juni 1962 gestort worden bij de Twentsche Bank, Kantoor Prins Mauritslaan Den Haag, girono. 1417 P.M.P.

Handtekening

1962

De N.V. Tong-Tong

Twee vragen beantwoorden wij hier:

1. Komen er voldoende inschrijvingen binnen?” Antw.: Ja. Naast enkele grote inschrijvers véél van één of twee aandeeletjes. Vooral met de laatste zijn wij zeer gelukkig. „Kleine Boeng is bezig te groeien!
2. „Zullen de aandelen gauw winsten opleveren?” Antw.: Neen. Geen enkele N.V. levert spoedig na de oprichting winsten op. De nominale waarde van de aandelen zal zijn gebruikelijke schommelingen doormaken. Maar met een apparaat met tienduizend contacten in binnen- en buitenland MOET de N.V. een goede tijd tegemoet gaan. Poekoel teroes!

„Het spel” en zijn achtergronden

deel II

Alles wat ik tot dan toe geleerd had, heb ik samengevoegd en ook met boksen en worstelen, zoveel als mogelijk was, gecombineerd evenzo met uit een boekje geleerd jiu-jiutsu spel. Hoewel ik aan het Tjimandé- en Tjikalongspel en in het spel van Pak I. voor wat de houdingen, standen en bewegingen betrof al meerdere nieuwigheden gevonden had die ik niet van Bang I. had geleerd, afgezien nog van de nieuwe grepen en tegengrepen, was ik met dit alles toch nog lang niet geheel tevreden.

In Moeara-Aman maakte ik in 1921 kennis met een zekere Raden K. uit Benkoelen (een banneling dan wel afstammeling van een banneling) die bekend stond als een zeer goede pentjak-leraar. Wat hij speelde was naar hij zei, een combinatie van West-Java en Benkoeloens (+ Padangs) spel. Met hem had ik het genoegen ons spel onderling te vergelijken en te toetsen. Raden K. was zeer bescheiden en bezadigd en vriendelijk er ook nog bij. Van de paar keren dat wij samengekomen waren, waarbij wij ook onderling spel uitwisselden, heb ik zeer prettige herinneringen behouden terwijl het van Raden K. overgenomen spel ook een zeer welkome aanvulling van mijn verzameling was. Geheel tevreden was ik toch ook wederom niet. Uiteindelijk gelukte het mij — eveneens in Moeara-Anam — het van een Padanger, die uitstekend Padangs- en Minangkabauspel speelde, gedaan te krijgen dat hij mij trainen zou in zijn spel. De buitengewone sierlijkheid, soepelheid en kwiekheid waarmee bij die spelsoorten de soms ook voor het aanvallen bestemde bewegingen uitgevoerd werden, bekoorden mij in hoge mate. Ik meende dan ook eindelijk de spel-aanvullingen te hebben gevonden waar ik zo lang naar had gezocht. Een vijf maanden oefende ik mij onder leiding van genoemde Padanger, met wie ik in contact gekomen was door toedoen van mijn Javaanse buurman en vriend, de opzichter van de B.O.W. ter plaatse onder wie de Padanger als mandoer werkte. De vijf maanden waren voor mij genoeg om zoveel van dat spel op te doen, dat ik als gevolg daarvan (met alles wat ik mij reeds eigen gemaakt had) mij reeds zodanig vol-

leerd en bekwaam meende te mogen achten dat ik voor niemand meer behoefde onder te doen.

In Ponorogo bleek mij zulks evenwel goeddeels op een illusie te berusten. Daar maakte ik namelijk in 1923 kennis met het S.H.-spel. S.H. is de afkorting van de naam van een Inheemse organisatie, een soort „broederschap”. Oprichter daarvan was naar men mij verteld had Pak S., wonend destijds in de kampong

RECTIFICATIE

Insiders zullen het al gemerkt hebben. De foto's van de djoeroes 1. (T.T. van 30 mei j.l.) zijn abusievelijk niet in de juiste volgorde gezet. De tweede foto moet vooraan staan (eerste stap met stoot van rechterarm).

Foto nr. 1 hoort in het midden (overgangsstap voor tweede stoot).

De derde foto staat op de goede plaats (tweede stap met stoot van linkerarm).

REDACTIE

W., gelegen in de periferie van de stad M. Wie lid daarvan worden wilde, werd eerst buiten zijn weten om m.b.t. zijn karaktereigenschappen, moraal, sympathieën en antipathieën, zijn handel en wandel etc. getoetst. Na ballotage aangenomen zijnde, kreeg men behalve lessen in spel ook een mentale training te ondergaan. Ook hier werden dus spel en ilmoe met elkaar verbonden. Na de aanname moest men de eed of belofte voor een heilig beeld af-

leggen zich aan bekendgemaakte regels te zullen houden, behalve regels met betrekking tot de moraal ook deze, dat men het spel niet misbruiken en het ook niet anderen behalve zijn eigen nakomelingen leren zal. En verder dat men, waar ook ter wereld zijnde, elk medelid die in gevaar of moeilijkheden zou verkeren helpen en steunen zal, terwijl op elk lid de verplichting nog rustte om ergens anders opgedaan spel aan de hoogste leider en grootmeester Pak S. door te geven. Hierdoor was het dat onder de beoefenaren van het S.H.-spel mensen, die over spel-veelzijdigheid beschikten, niet tot de hoge uitzonderingen behoorden. Pak S. zelf had zich zowel haast alle soorten West-Java spel, als ook haast alle soorten spel van Sumatra tijdens zijn vroegere omzwervingen eigen gemaakt. Hij beheerste zijn spel uiterst perfect en was met zijn ilmoe zo ver dat — naar men mij in ernst verteld had — niemand hem, terwijl hij op een stoel zat (hij woog geen 60 kg) van de grond tillen kon. Onder de S.H.-leden waren behalve Inheemsen, ook een aantal Indische Nederlanders. Chinezen en andere vreemde Oosterlingen werden voor zover ik weet, niet als lid toegelaten. Vele van de Inheemse leden waren Gouvernementsambtenaar of -beambte, in het bijzonder bij het Binnenlands Bestuur. Zelf ben ik geballoteerd geweest; evenwel tegen het afleggen van de eed of belofte voor een heilig beeld, om confessionele redenen bezwaar hebbende, was mijn toetreding als lid niet uitvoerbaar.

En zo gebeurde het dat ik eens, ik meen in 1935, voor het Soero-jaarfeest uitgenodigd werd. Van heinde en verre zelfs van de uiterste uithoeken van het land, kwamen de leden zoals te doen gebruikelijk was in Pak S' woning alwaar gamelanmuziek gespeeld werd. Bij de opening van het feest werd door de opgekomen leden in ploegen op de gamelanmuziek fijne pentjak-dansbewegingen uitgevoerd. Zodra de ceremonie afgelopen was, betrad één van hen de ring (het middelste deel van het pendopo-vertrek) gevolgd door een tweede. Een partij vond dan tussen die twee plaats en als het spel door fanatisme begon te verzuimen dan wel reeds te lang geduurd had, trad een derde de ring binnen die zich tussen de spelenden plaatste, vervolgens degene die het eerst de ring binnengekomen was eruit loodsend. Nu volgde dan een partij tussen nummer twee en nummer drie, totdat nummer twee door nummer vier afgevolgd werd, enz. (Vervolg op pag. 17)

De Sliwa. Bij de sliwa is de loop (voet- en beenstand) gelijk aan de djoeroes, maar de houding van het bovenlichaam is precies tegengesteld. De foto's tonen de sliwa 1. V.l.n.r., eerste stap met stoot van de linkerarm; overgangsstap voor tweede stoot; tweede stap met stoot van rechterarm.

De djoeroes en de sliwa vormen de basis van het spel. Staat de tegenstander in de djoeroes, dan gaat men in de sliwa staan en omgekeerd.

Journalistieke Totems en Bonzen

UIT EEN VERSCHONKEN BEZIT EN EEN VER VERGANE TIJD (10)

In de zomer van 1926 openden wij ons café-restaurant in de rue Pigalle in Parijs, en als journalist (die ik in mijn hart toch altijd was en ben gebleven) richtte ik daar een wélvoorzien leestafel in, zoals men er maar weinig vindt in Frankrijk. Naast een tiental Franse, Duitse en Engelse dagbladen en tijdschriften, lagen er de TELEGRAAF, de NIEUWE ROTTERDAMMER, HET LEVEN enz. enz. Ook had ik een abonnement genomen op HET NIEUWS VAN DEN DAG VOOR NED.-INDIE, waaraan ik sinds 1916 niet meer verbonden was, maar dat ik toch altijd nog graag las, niet alleen om de rake artikelen van K.W., doch vooral ook omdat ik niet kon nalaten met heimwee terug te denken aan Indië en ik daarginds ook nog vele vrienden had.

Onze leestafel kwam de zaak ten goede, want ze trok vele Franse en Nederlandse bezoekers en de voornaamste Hollandse kollega-journalisten.

Gerrit Wybrands, wanneer hij in Parijs was — en dat was hij het grootste gedeelte zijner Europese vakanties — kwam onmiddellijk het NIEUWS lezen, zodra de mail uit Indië was aangekomen. Hijzelf ontving de krant, waarin hij zeer lezenswaardige, goed gedocumenteerde brieven uit Europa schreef, natuurlijk ook. Maar zijn voortdurend zwerven tussen Nederland, Frankrijk en Duitsland maakte, dat de eeuwig nagezonden post hem slechts met vele dagen vertraging bereikte.

Hij had zijn vrouw — de enige die hij werkelijk had liefgehad — achtergelaten in een donkere, zwoele grafkuil op het kerkhof te Batavia, en sedert zocht hij overal haar te vergeten. Het best gelukte hem dat in Parijs. Als hij zondagsmiddags in het Châtelet de prachtige uitvoeringen der CONCERTS COLONNE bijwoonde, waarvan hij er niet één miste, brachten de grote klassieken, een Schubert, een Beethoven, een Mozart en ook een Wagner, deze schijnbaar zo ruwe bonk van 'n man, de gehangene uit een Hevea-onderneming in het binnenland van Borneo, in een verrukking, vaak in een extaze. Hij leefde dan enkele uren in een andere, betere wereld, ons eigenlijke Vaderland, en zijn rouwgevoelens sliepen in. Zonder enige muzikale opleiding, was hij gevoelig als maar weinigen voor goede muziek.

De vrouw die hij ontmoet had, toen zijn leeftijd hem alle aanspraak op liefde had ontnomen, een heel gewone Duitse vrouw uit het volk, had de kern ontdekt, die zich in hem verschool onder een afschrikwekkende bolster. Gerrit was een van die mensen, die zich schamen voor hun betere ik. Zijn uiterlijk, dat denken deed aan een figuur, weggelopen uit een boerenbruiloft van Jan Steen, zijn neus van Cyrano, maakten het hem bovendien niet moeilijk.

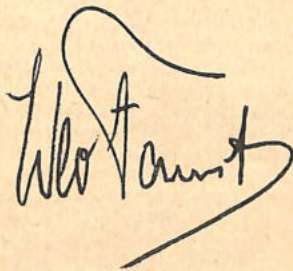
Vrienden had hij dan ook niet, zelfs niet van de meest oppervlakkige. Vóór hij haar ontmoette, was hij hopeloos alleen. In Europa ging hij van stad tot stad, van hotel naar hotel, z'n hele hebben-en-houden in een handkoffertje. De boeken en grammofoonplaten, die hij gekocht had, stuurde hij naar Batavia. Daar had hij een bescheiden woning op Kramat, waar de piano en een bakbeest van 'n boekenkast de voornaamste inventarisstukken uitmaakten.

Wanneer hij weer eens voor een poos in Indië was, sloot hij zich op in dat huis. Op werkdagen verliet hij het tegen 8 uur 's-morgens, om er tegen 6 uur 's-avonds terug te keren. Zijn leven in Batavia liep regelmatig als een uurwerk. Hij had geen wagen; hij ging naar het bureau in de benedenstad en na de dagtaak weer naar huis in een gewone sado. Op bureau zagen wij hem 's-morgens arriveren met een akentas uitbuilend van het werk dat hij de vorige avond en een goed deel van de nacht gemaakt had. Als wij hem, beneden

aan de trap, hoorden roepen: „Hamia“, dan wisten we hoe laat het was. Hamia was het inlandse manusje-voor-alles, dat de zware tas naar boven moest brengen. Een schrijfmachine wou hij ook niet hebben. Hij haatte „al dat moderne gedoe“. Hij schreef een prachtig, regelmatig, kalm handschrift, waar geen Chinese zetter moeite mee had.

Een „dame-voor-de-huishouding“ nam hem alle huiselijk werk uit de handen. Zij zond tegen het middaguur zijn lunch naar de Kali Besar, en wachtte hem 's-avonds met het avondeten, meestal een eenvoudige boterham. Hij was geen veelvraat. Integendeel. En hij

FEUILLETON DOOR

was geen fijnproever. Een Hollandse stampot, bruine bonen met spek, stokvis met rijst, dat en dergelijke waren de dingen die we hem zagen verstuwen. Met een krant naast het bord.

Na het avondmaal las hij, werkte en studeerde hij tot ver in de nacht. Hij ging nooit naar de schouwburg, de bioscoop of de club. Wanneer hij bijzonder goed gehumeurd was, zette hij zich aan de piano. Zijn enige uitje was een partijtje whist, zondagsochtends in de Harmonie.

Een trekje, dat hem ook typeert, was, dat hij op het redactie-bureau van het NIEUWS, waar hij zijn broer verving, nooit in de kamer van de directeur-hoofdredacteur ging zitten, maar temidden van ons, zijn „Ebenbürtigen“. Hoogmoed was iets, dat Gerrit Wybrands nooit heeft gekend...

Zijn gehele levenswijze veranderde toen hij gehuwd was. Hij was opeens een ander mens. Enkele weken na zijn huwelijk riep Karel hem naar Batavia. Vóór het vertrek liet Gerrit zijn vrouw medisch keuren. Een zuiver traditionele ceremonie. Doch het vonnis was pertinent: Deze dame mag niet naar de tropen. „Ik behoor bij jou“, zei ze. „Waar jij gaat, ben ik“.

Gerrit vroeg zich af of hij zijn broer zou sein en dat waarom hij niet komen kon. Er viel niet aan te twifelen dat zijn broer hem dan zou ontslaan als redacteur en in medewerker aan het NIEUWS. Wegens insubordinatie. Hij kende zijn broer maar al te goed. En op de keien staan in Holland of in Duits-

land, op zijn leeftijd, dat mocht hij nog nimmer riskeren.

Zij gingen beiden.

In Batavia was zij nu de „dame-voor-de-huishouding“. Ze gingen veel uit en dus laat naar bed. Dansten in „CONCORDIA“. Hij kocht een wagen. En de week-ends trokken ze de bergen van de Preanger in.

Die gelukkige tijd, de enige die G.W. gehad heeft in heel zijn leven, duurde slechts kort. Nog geen zes maanden waren zij in Batavia, toen zij overleed. Gerrit vluchtte naar Parijs. Lamoureux... Colonne...

Hij zat, die dagen, veel bij mij. Een zwijgzame man. Hij leek te vergeten. Tijdens het tweede Europese verlof na zijn huwelijk, kwam hij bij ons met een dame, die hij aan ons voorstelde als zijn tweede vrouw. Zij was, vertelde ze, een nicht van de overledene. Welk raadsel heeft hem gedreven tot dit huwelijk?

De kennismaking was een beetje penibel. Wij konden ons niet dan met grote moeite opschroeven tot sympathie voor deze vrouw. Zijn eerste vrouw hebben wij, zeer tot onze spijt, niet gekend. Zonder enige twijfel was zij het tegendeel geweest van haar nicht.

Het schiep ook tussen ons en Gerrit enige verkoeling. Bovendien hield zij, ras-Duitse, helemaal niet van Parijs. Was ze afgunstig op Parijs, omdat haar man van die stad hield? Zij begreep geen snars, maar dan ook geen snars, van de Franse volksraad. Zo zaten ze veel in Bochum, haar geboorteplaats, bij haar familie.

Er gingen enige jaren voorbij, dat we Gerrit en zijn vrouw niet zagen, en ook niets van of over hen vernamen.

Op 27 mei 1929 overleed Karel Wybrands te Batavia, op 66-jarige leeftijd, aan de gevolgen van het auto-ongeluk, waarvan ik u reeds vertelde in mijn feuilleton VII. Twee jaren later kwam de vrouw van Gerrit, zonder haar man en geheel onverwacht, in het begin van de middag, bij ons binnensterven. In een zeldzaam alarmerende zenuwtoestand. En in een niet te stuiten woordenstroom gooide ze alles eruit, alleen door krampachtige snikken onderbroken.

De dood van Karel, vertelde ze in gebroken Hollands, had hen geruïneerd „bis zum Boden“. Onmiddellijk had de Escompto-Maatschappij beslag op het NIEUWS gelegd, want er bleek veel meer schuld te zijn dan actief. Karel had, in z'n laatste levensjaren, er maar op los geleefd, met een luxe ver boven zijn vermogen. Herhaalde belangrijke geldopnemingen en ongedekte cheques, die toch maar werden uitbetaald, omdat de bank vertrouwen had in de dagbladonderneming en trouwens zich de ongemakkelijke journalist niet tot vijand wilde maken.

Karel had, op 'n 40 km ten zuiden van Parijs een groot landgoed gekocht voor zijn vrouw en vier kinderen. Kort daarop werd de scheidingsuitspraak, natuurlijk met een zeer zware alimentatieplicht. Eenzaam, verlaten van God en de mensen, leefde hijzelf tussen Parijs en Batavia een kostbaar leven. In Frankrijk had hij heimwee naar Java en zijn werk in direkt verband met de krant. Dan, nauwelijks in Weltevreden, haakte hij naar Frankrijk. Hij dacht aan zijn kinderen die nu volwassen waren, of bijna, en zelfs Eveline, zijn vrouw, kon hij niet vergeten.

Daarbij voelde hij zich aangetrokken tot het Katholicisme. Hij nam religieuze lessen en liet zich dopen, in de hoop op een beter leven hierna. Hij verlangde naar de dood, maar zijn godsdienstig gevoel hield hem terug van zelfmoord.

„Ook dit zal voorbijgaan...“

Toen Karel dan toch eindelijk de dood ontmoet had, en de Escompto de krant nam, om te bekijken of een voortzetting ervan, met belangrijke bezuinigingen, het hoge debetsaldo

(Vervolg op pag. 16)

Open brief

Den Haag, 29 mei 1962

Beste Tom Pauka, Jan Eikelboom,

Een dag of tien geleden interviewden jullie mij voor de uitzending van gisterenavond 9 uur voor de VARA: „Geen Nieuws uit het Moeras" in het kader van de vraag: „Wie wil er oorlog om Nw. Guinea?" Wij stelden voorop dat ik niet als representant van de Indische groep beschouwd kon worden — dat weten jullie trouwens goed genoeg — en dat mijn opinie een persoonlijke zou zijn. Ik bekeek het onderwerp dus van de historische kant en vertelde dat veel Indo's altijd gedroomd hebben van „een eigen vaderland", althans kolonisaties in Nw. Guinea, waar naar eigen aanleg aard en vermogen iets zou kunnen worden opgezet. Ik vertelde o.a. van de kolonisatiepoging van Pa van der Steur, van de sterke en nationaal gesteunde poging in die richting op de Pangkalpinang Conferentie, van de „kruistocht" van duizenden Indo's naar Nw. Guinea, die doodliep in het Deta-drama toen toch maar werd afgezien van de mogelijkheid om iets in Nw. Guinea te beginnen in deze richting.

En dat, hoe verder de kaart ook gespeeld wordt over Nw. Guinea, van deze „droom" toch niets terecht komt. Want zowel de Nederlanders, de Papoea's als de Indonesiërs hebben hun eigen ideeën over de toekomst van Nw. Guinea, waar geen Indo of Indo-plan aan te pas komt. Goed.

Maar jullie hebben me toch weer verkeerd gepresenteerd: „Tjalie Robinson is de woordvoerder geworden van de Indische Nederlanders die hier kwamen zonder zich ooit te vestigen. Zij hebben het vage, onbestemde gevoel van iemand die bij een verre kennis logeert".

Op de eerste plaats ben ik zelfs voor deze beperkte groep niet de woordvoerder en geen mens kan dat beter weten dan ik, omdat ik met tienduizend gezinskernen voortdurend contact heb. Ik verklaar en verdedig dat voortdurend, maar het helpt niet. Je weet ook nog dat ik bij jullie verzoek om een interview eerst gemord heb:

„Waarom altijd ik; waarom geen ander?" En namen genoemd heb. Maar jullie wilden niet. Nochtans heb ik toegestemd. Want ik aanvaard iedere „challenge". Al pieker ik dan nachten lang: „O hemel, als dat maar goed afloopt!"

Verder is de kwalificatie van Tjalie onzuiver omdat zij veronderstelt dat het gebrek bij ons zit: wij passen niet goed genoeg aan. Maar jullie weten ook wel dat jullie verd... zuilen (waar jullie zelf vaak op schelden) ons dwars zitten. Wij kunnen niets volkomen neutraal zeggen. Omdat alle publiciteitsorganen al een zuilen-„tjap" hebben.

En men onze uitspraken uitlegt, mutileert of kanaliseert al naar de zuil het voorschrijft. Komt daar dan de foutieve opinie bij dat Tjalie woordvoerder is van groepen (omdat Europa gewend is aan woordvoerders van groepen) dan ontstaan de gevaarlijkste en vaak ook belachelijkste misverstanden.

Men vraagt privé: „Wat eet je liever, Tjalie? Rijst of aardappelen?" Ik zeg: „Ik eet liever rijst, ook al omdat rijst voedzamer is". Prompt zegt een zuil: „De woordvoerder van de Indische groep verklaart dat rijst beter is dan aardappelen". Prompt een nerveus gebuil uit de Indische groep: „Wie zegt jou Tjalie, dat jij woordvoerder bent!" (voel je de draai?) en „Ikzelf ben allang overstapt van rijst op aardappelen!" enz. En aan de hele Nederlandse kant: „Wat doen die ellendelingen dan hier met hun rijst. Laat ze opduvelen!" Nee, lach niet. Ik ken dat nu al acht jaren.

Is het dan een wonder dat wij het gevoel hebben van logeren bij kennissen? De fout ligt niet bij ons, maar aan de andere kant. Men hoort nooit naar ons, tenzij wij voor een karretje gespannen moeten worden dat de nationale aandacht heeft. En dan weer: af met de geit! Dit is en blijft unfair.

Mag ik een (herbaald) eerlijk aanbod doen: interview mij tien minuten (of langer) voor de TV over alles wat je vragen wilt. Openlijk. Openbaar. Zonder mij bij voorbaat te binden aan een aktueel twistpunt. Het is niet in ons belang, maar in het belang van de Nederlandse maatschappij, die blijkbaar constant doorgaat verkeerde opinies te maken omtrent een derde miljoen nieuwe burgers, die geen stem mogen uitspreken en daarom vreemdelingen blijven. Bij de zo vaak geroemde gastrijheid in Nederland. is dat mogelijk?

TJALIE ROBINSON

Bungalowbouw te Las Palmas

Op zondag 17 juni a.s. wordt om 2 uur n.m. in de *Houtrustrotonde* te Den Haag, (Houtrustweg 102) een bespreking gehouden met diegenen, die zich overeenkomstig de aanwijzingen in de circulaire van 14 april j.l. hebben aangemeld als gegadigde, voor een bungalow te Las Palmas.

Er zijn echter nog velen, die mondeling of schriftelijk blijken van belangstelling voor de plannen hebben gegeven.

Mochten er nog personen zijn, die nader besloten hebben aan de bungalowbouw deel te nemen, dan wordt hun verzocht dit alsnog zo spoedig mogelijk aan ondergetekende te melden op de wijze, zoals in de eerder genoemde circulaire aangegeven.

Tot dusver is het niet gelukt een financieringsregeling voor de *buurkoopbungalows* te vinden. De enige financieringsmogelijkheid voor hen, die niet kontant kunnen kopen, is die aangeboden door de bouwver, de Interinsular de Construcciones S.A. te Las Palmas, die bereid is genoegen te nemen met de helft van de koopsom in kontanten, een vierde af te lossen in 3 jaren en daarnaast een vierde in 15 jaren, tegen een rentevergoeding van 5%.

Dit betekent, dat voor een standaardbungalow van f 7500,— een bedrag van f 3750,— kontant moet worden betaald, de eerste drie jaren maandelijks ongeveer f 85,— tussen het vierde en vijftiende jaar maandelijks bedragen van f 25,— aflopend tot f 20,—.

Verder zal een bungalow ontworpen worden, die 2 maal zo groot is als het standaard-type, tegen de prijs van f 15.000,—.

De bungalows zullen gebouwd worden in het uitbreidingspan „La Garita", ongeveer 8 km. van Las Palmas in de nabijheid van de autoweg naar de Zuidkust en vlak bij het strand.

W. H. G. VAN SANTEN,
Hofdijck 54, Oegstgeest

I.K.K. Tong-Tong

Evenals vorige jaren zal ook dit jaar de kunstkring gedurende de zomermaanden sluiten.

In deze periode gaat U heerlijk met vakantie (de

zon tegemoet!) en zal het bestuur zich kunnen prepareren op de te geven uitvoeringen voor het seizoen 1962/1963.

Vrijdag 15 juni werd door Tjalie Robinson een kritische beschouwing gegeven over de bereikte resultaten van alle Tong-Tong-activiteiten gevolgd door een discussie.

Een verslag hierover vindt U in ons volgend nummer.

Het bestuur wenst de leden van de kunstkring een prettige vakantie toe en tot september

Als U nog geen lid bent, kunt U zich echter ook in de vakantiemaanden opgeven. Maar waarom niet NU? Het sekretariaat: Weimarstraat 121, Den Haag zal uw naam met genoegen noteren! Het lidmaatschap bedraagt f 1.— per persoon per maand.

U kunt nu voor al Uw drukorders ook terecht bij Tong Tong

Wij nemen de grootste en ook de allerkleinste (visitekaartjes, briefpapier, etc.) orders aan.

Bestellingen en informatie te richten aan: De Redactie

Visitekaartjes per 100 f 8,30
per 50 f 5,30

Briefpapier kwarto, bedrukt met naam en adres per 100 f 10,—
per 50 f 7,50

- ★ U betaalt niets meer dan waar ook
- ★ Er wordt aparte aandacht aan Uw werk besteed
- ★ U helpt Tong Tong opbouwen

Prijzen voor ander drukwerk en bestellingen bij redactie Tong-Tong

DE REDACTIE.

Indonesische Kunst

3. de Pamor-smeedkunst

Op 23 juni a.s. wordt in de kunstzaal van de Stichting Tong-Tong aan de Pr. Mauritslaan 36 door Tjalie Robinson geopend een expositie van schilderijen van Hal Wichers. Voor ons liggen een aantal knipsels en besprekingen van het werk van Hal Wichers uit Nederlandse bladen, waarin deze schilder uit ons oude Indië aan het Nederlandse publiek wordt voorgesteld als een nieuweling, die zijn plaats nog zoekt te veroveren. Wij weten allen op eigen gebied hoe moeilijk dit gaat en als eenvoudig en eerlijk naturalist in een wereld van abstrakten en surrealisten heeft Hal Wichers het verre van gemakkelijk, ook al omdat alles wat hij brengt „vreemd en ver en onbekend” is.

Nochtans werd enige tijd terug zijn schilderij van het ons zo bekende kratermeer Telaga Patengan door Nijmegen uitgeroepen tot „Schilderij van de Maand” en wonnen al zijn exposities grote sympathie.

Maar nu is Hal Wichers dus „onder ons”. Het is „ons” land, dat wij zo goed kennen en liefhebben, dat Hal Wichers voor ons in levendige kleuren, sprekende figuraties en rustige composities heeft vereeuwigd. Wie hem vroeger gekend heeft, zal hem als een „ouwe sobat” terugvinden. We twijfelen er niet aan of de expositie — die tot 15 juli duurt — zal door honderden en honderden bezocht worden. En we zijn er zeker van dat na deze expositie menige stille Hollandse huiskamer met een brokje levend Indië verrijkt zal zijn. T. R.

HOBBY-NEWS

Hobby-vrienden, selamat tinggal! Op 12 juni vertrekt Hobby-sobat met de Nieuw-Amsterdam naar New-York en van daar uit, dwars door de States, met de trein naar de Westkust. Plaats van bestemming: Santa Cruz, Californië.

Door de grote drukte heeft Hobby-sobat nog lang niet alle brieven kunnen beantwoorden. Zodra Hobby-sobat wat ingeburgerd is, krijgt ieder alsnog bericht. Voorlopig echter beslist geen tijd. Hebt U dus s.v.p. even geduld.

Voor degenen onder U, die alvast willen schrijven, is hier het voorlopig adres:

Hobby-vriend
 clo Mr. and Mrs. Frank Woods
 4225 Opal Cliffs
 Santa Cruz - California
 U.S.A.

De volgende keer meer. Good-bye!
 HOBBY SOBAT

Zeer waarschijnlijk hebben de Maleiers de pamor-smeedkunst van de Arabieren geleerd, en zij hebben deze kunst tot een hoogte weten op te voeren, die ons bewondering afdwingt. Allereerst willen wij hier wijzen op de verwarring, welke de woorden *damasceren* en *pamor* dikwijls veroorzaken. Damasceren is zoals in het voorgaande artikel werd uiteengezet, het versieren van het lemmet met goud of zilver, dat ingebeitelde groeven wordt ingelegd, en dat ook wel *encrusteren* wordt genoemd. *Pamor* daarentegen is het tezamen smeden van ijzer (of staal) met meteor-ijzer dat nikkel bevat, waardoor een fijne, blanke adering ontstaat, welke mooi afsteekt tegen de mat-zwarte kleur van het gewone ijzer of staal, geïntensiveerd door de kling in te smeren met een mengsel van jitraansap en arsenicum. *Pamor* heeft in het Javaans de betekenis van „meng-metaal” (wor = vermeng).

Een pamor-kling kan dan daarna nog gedamascéerd, geïncrusteerd of ingelegd worden met goud of zilver. Deze incrustatie vormt dan symbolische tekens of figuren, al dan niet samen met korte teksten uit de Koran. Het zijn juist deze klingen, die zowel de pamor-tekening als de incrustaties in goud of zilver hebben, waardoor de eigenlijke waarde, als gevolg van de magische betekenis, verre boven de intrinsieke uitgaat. Doch in de eerste plaats ontleent het de hogere waarde aan het pamor-motief, welke magische betekenis dus de wapensmid aan de kling geeft en welke wordt verhoogd door het in goud incrusteren van de figuren en tekens, welke deze magische betekenis accentueren. Na de incrustatie gaat de kling weer terug naar de wapensmid, voor de noodzakelijke bewerkingen, zoals het aanbrennen van de angel, het onderstuk, de katjangbloem, de olifantslip, de hanespoor, en tenslotte het harden.

Het pamor-procédé is zeer ingewikkeld en vereist een buitengewone vaardigheid van de smid en een volkomen beheersing van de „wil” van het materiaal waarmede hij moet werken. In het kort komt het hierop neer, dat men

‘n staaf pamor- of meteor-ijzer dat is voorgesmeed, legt tussen twee staven ijzer of staal, die ook voorgesmeed, en deze dan tezamen gaat welden. Het is een zeer langdurige en ingewikkelde bewerking, terwijl ieder pamor-motief weer een speciale werkwijze vergt om het gewenste pamor-patroon te verkrijgen. Bovendien weet de smid een bepaald teken aan de kling te geven, waaruit voor ingewijden blijkt waar dit wapen is gemaakt, het pamor-ijzer dat gebruikt werd, wie gerechtigd zijn tot het dragen, en de aanwending daarvan, dus over welke magische eigenschappen het beschikt. Om deze laatste reden wordt bij de aanvang van het smeden dan ook door de wapensmid een vastgesteld offer, de *sadjèn*, opgedragen om de goede geesten gunstig te stemmen en de boze te weren.

Hoewel er vijf vindplaatsen van meteoren op Java worden gevonden, is het meeste pamor toch afkomstig van de meteoriet van Prambanan. Volgens Dr. Groneman werden grote delen hiervan in 1784 en 1797 naar de Kraton van Soerakarta vervoerd, en heeft dus al meer dan anderhalve eeuw de wapensmeden pamor verschaft. Er worden echter nog andere pamor-soorten gebruikt, zoals het *pamor-Loewoe*, afkomstig uit het gebergte van het rijk Loewoe, aan de golf van Boni, het *pamor-wangkil*, dat door Chinezen wordt verkocht, en de minderwaardige soorten *pamor-peson* en *pamor-sanaq*, afkomstig van oude riviervallen, e.d. Dr. Groneman introduceerde het gebruik van nikkel, en de proeven daarmede gehouden slaagden uitstekend.

Er zijn vijf oer-motieven van pamor met hunne diverse afleidingen, waardoor men een groot aantal motieven heeft verkregen.

Behalve Djocjarta en Soerakarta als centra van pamor-smeedkunst, worden ook nog te Bali en Loewoe pamor-krisen en lanssen gemaakt. Speciaal Loewoe was destijds beroemd om zijn pamor-klingen.

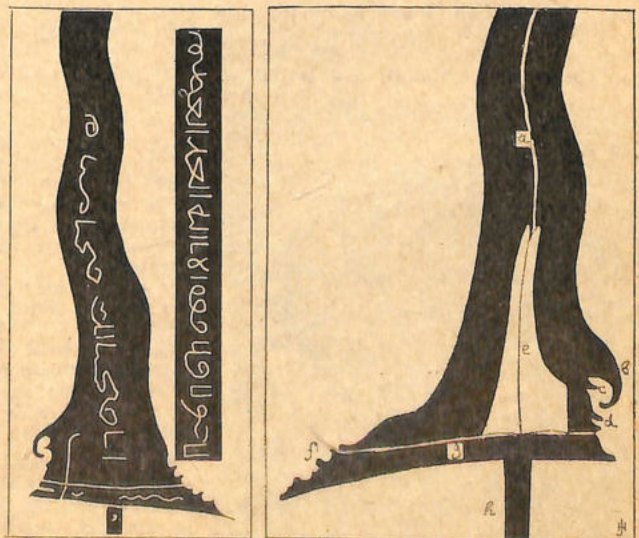
J. C. H.

(wordt vervolgd)

- Rechts: krislemmet,
 a. *odo* = middenrug
 b. *kembang katjang*
 = katjangbloem
 c. *lambé gadjab* =
 olifantslip
 d. *djaloe memet* =
 hanespoor
 e. *sogogan* = bloed-
 groef
 f. *grènèng* = tandjes
 g. *gondjo* = onder-
 stuk
 h. *peksi* = doorn,
 stift, angel

Links: krislemmet
 met goudincrustering.

Op deze solo'se kris
 staat: „Er is kracht
 noch macht dan in
 Allah, den Hoge, den
 Grote”.

Myana

VOOR DE VRCUW

Anders dan gewoon

Paula Belvroy: onze eerste vrouwelijke volleybal scheidsrechter

In Hengelo bij de machinefabriek zit temidden van honderd mannelijke kollega's een technisch tekenares: Paula Belvroy. Ze komt uit Bandoeng is 21 jaar en was voor kort de enige vrouwelijke volleybal-scheidsrechter in Nederland.

Een attente lezeres stuurde me een poosje geleden een knipsel uit het Hengelosch Dagblad toe waarin Paula Belvroy even in het zonnetje werd gezet om haar bijzondere sportieve kwaliteiten. Na het interview dat dezelfde lezeres haar voor ons blad afnam en dat ik hieronder laat volgen, heb ik zelf ook even persoonlijk met Paula kennis kunnen maken. Hoe zou ze zijn, dacht ik. Vast een uitgesproken sporttype, brede schouders, stevige armen, een jongensachtige stem.

Maar inplaats daarvan zit een tenger „aloes" Indisch meisje tegenover me met opvallend slanke handen en polsen. Ze ziet er „ouderwets" lief uit ondanks een vlot kapsel, vlotte kleding. Gesoigneerd en toch geen make-up, gewoon ondenkbaar bij de moderne jeugd.

Paula werd geboren in Sorong. Tot haar 14e jaar rondgezworven door heel Indië doordat Papa Belvroy een ambulante betrekking had. De laatste vier jaar settleden ze zich te Bandoeng, waar haar liefste vrije tijdsbesteding groeide. Ze speelde toen al in diverse wedstrijden mee, o.a. tegen Djakarta (Vios-Kas). Wat ze zich van Indië herinnert? Het heerlijke vrije leven, de vele gezellige uitstapjes naar Lembang en Dago; de fuifjes waar ze kon dansen tot in de morgen en soms wel de dag daarop verder!

En dan de sport. Ze was het liefst op het sportveld en de grootste straf die moeder haar kon geven was, dat ze niet mocht sporten. Ze heeft in Indonesië ook baseball en handbal gespeeld, maar volleybal vindt ze de fijnste sport. „Je wordt zoveel meer bij het spel betrokken dan bij andere teamsporten", vindt ze. Voor korf- en handbal is ze eigenlijk een beetje te tenger. Ook al is ze watervlug en

taai, een zetje van een forse speler of speelster (en die zijn hier in Holland!) en ze tuimelt omver. Toch houdt ze van alle balsporten.

„Alleen zo jammer dat het meestal binnenshuis spelen wordt met dit nare weer. In Indië was het altijd buiten.

...technisch tekenen, de fijnste job

Twee jaar geleden was er in Hengelo een groot tekort aan scheidsrechters, zodat alle clubs kandidaten moesten opgeven om opgeleid te worden. Bij H.S.V. voelde geen van de heren er veel voor, maar ik dacht dat het wel leuk zou zijn en volgde dus de wekelijkse lessen van mijnheer Bosscha. Na het examen werd ik als enige vrouwelijke scheidsrechter in Hengelo aangesteld want de andere meisjes die wel eens wedstrijden gefloten hadden, waren er inmiddels mee opgehouden. Mijn eerste wedstrijd was een herenwedstrijd. „Nu zullen we het hebben", dacht iedereen, maar ik heb toch maar doorgezet", vertelt Paula.

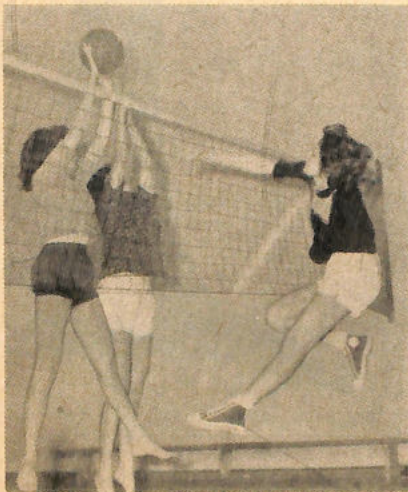
Ze is ambitieus, zet graag door. Toen ze bij Stork solliciteerde kreeg ze een opleiding in de technische tekeninrichting. Dit „mannenwerk" doet ze nu ruim 2 jaar met veel plezier en ze zou niet willen ruilen met een ander kantoorbaantje. Bovendien volgt ze nog een opleiding om nog meer technische kennis te vergaren.

Nog meer hobbies? Ja, zingen en ballet. „In Bandoeng les gehad bij Meloncelli, U weet toch wel?"

Zingen deed ze in diverse bands, die voornamelijk in Duitsland optraden. Nu ze verloofd is zingt ze niet meer voor publiek, alleen in de revueclub van Stork, die elke winter een show op de planken brengt.

Plannen voor de toekomst? Ze trouwt misschien deze zomer al. „Maar sporten blijf ik beslist en volleybal heeft een warm plaatsje in mijn hart", verzekert Paula.

We mogen trots zijn op dit eenvoudige maar toch zo pittige Indische meisje dat op haar eigen manier, zonder uiterlijk vertoon haar weg heeft gevonden in Nederland. **B.**

Volleybal, de fijnste sport

Probeer dat eens...

Rubriek voor vrouwen die raad vragen, of raad weten voor alle grote en kleine huishoudelijke en gezinsproblemen.

Mevr. E. v. L. geeft de volgende tips:

- * Mooie en lekkere jus krijgt U door het meebraden van een gesneden tomaat. Wilt U met paprika kleuren, gebruik dan de „edele", de goedkope heeft een bijmaak van verf. Lekker biefstuk-jus: als de biefstuk uit de pan gehaald is, braadt U een goede hoeveelheid melkvel in de jus bruin.
- * Eieren laten zich 's-winters alleen behoorlijk klutsen als ze een kamertemperatuur hebben. Dus vele uren tevoren in een verwarmde kamer zetten, maar niet te dicht bij de kachel, anders stolt het buitenste laagje eiwit. Klutsen met suiker doet ze vlugger stijf worden. Dooiers worden dik door roeren met wat zout en een paar druppels vers citroensap. (voor hete soep of bouillon, ragôut, sausen).
- * Basterdsuiker is zowel bruine, beige als witte fijne, zachte suiker voor flensjes en boterhammen. Doet denken aan arënsuiker, maar niet zo gezond. Alle suiker van beetwortels onttrekt kalk aan het organisme. Resultaat op de duur: dunne scheurende nagels, uitvallend haar, gaatjes in het gebit en... het makkelijk breken van armen en benen. Levertraan verhelpt dit tekort weer of calcium Chefaro. Niet teveel vitamine D-tabletjes, anders krijgt U last van blaas en nieren. Rietsuiker is alleen in Reformzaken te krijgen.
- * Zout is hier ook schadelijk voor de gezondheid want het bevat veel natrium. (In tegenstelling met het Indische briketzout = zeezout).
- * Voor afwisseling: rammenas (doet denken aan lobak) en mierikwortel. De eerste is winterkost, de mierikwortel eten we 's-zomers. In dunne reepjes snijden en rauw eten met sambel petjel of sambel kemirrie.

Plaatjes bij praatjes

Fé Klerks-Kühr (Madeira, Ohio) houdt links en rechts lezingen over „The Indonesian-Dutch and his backgrounds". Men heeft veel belangstelling voor deze „talks". Fé hield o.a. lezingen voor de Presbyterian Women Association, de groep van de Disciples of Christ Church en de Methodistische groep.

„Ik heb geen dia's schrijft Fé", daarom illustreer ik mijn talks met foto's o.a. uit Breton de Nijs' Tempoe Doeloe. Ze zijn groot en kunnen uit de verte ook goed gezien worden. Ik houd het boek dan gewoon in de hoogte of laat het later rond gaan.

Als je uitnodigingen aanneemt, moet je natuurlijk ook met tegeninformaties komen, zodat ik daardoor heel wat mensen op de rijstafel uitnodig. Deze rijstafel heb ik echter aangepast aan de Amerikaanse smaak. En met succes! Mijn South Pacific Citronella Chicken Soup vooral is beroemd geworden. (gewoon soto ajam, citronella is sereh zoals je weet).

De Amerikanen vinden het erg interessant, dat het goedje dat ze gewoonlijk alleen tegen de muskieten gebruiken, ook nog in een gerecht gebruikt kan worden en zelfs delicious smaakt!

Elegance

Heeft niets te maken met dure kleren, dure sieraden, mooi zijn. Het zit 'm meer in het doen en laten van de vrouw. Elégance is een gewoonte die een vrouw is aangeboren, maar die ze zich met een beetje goede wil ook kan aanwennen.

Misschien heeft U wat aan deze 7 wijsheden:

1. Draag het goedkoopste japonnetje met dezelfde trots als uw duurste. Als men U een compliment maakt over uw kleding begin dan niet dadelijk enthousiast te vertellen dat U die jurk voor een krats heeft gekocht (ook al is dat waar!) Bedenk dat een japon van f 15.— die U subliem staat, evenveel waarde heeft als de japon van f 1500.— van Jacky Kennedy.
2. Verander niet te vaak van kapsel maar zeker eenmaal per jaar. Zoek de beste kapper uit en laat die uw kapsel moderniseren. Vernieuwing en verandering houden de vrouw jong. En dat maakt élégant zijn gemakkelijker.
3. Verander niet te vaak van haarkleur en laat U vooral niet beïnvloeden door advertenties en vriendinnen. Bedenk dat uw echtgenoot zich altijd zal blijven herinneren welke kleur uw haar had, toen hij met U trouwde!
4. Koop nooit een opvallend nouveauté omdat het een rage is. Over een paar maanden, weken misschien al, loopt U er voor gek mee. Als U zich die nutteloze aanschaf kunt permitteren wees dan nog voorzichtig. De nouveauté's van vorig jaar die het nu nog doen, die zijn voor de élégante vrouw de juiste.
5. Sla bij het zitten nooit uw mantel op. Een van de meest onaesthetische gebaren, die ik hier mannen en vrouwen vaak zie maken in de tram! Een mooie mantel is waard élégant gedragen te worden. En heus, zoveel slijtage geeft dat half uurtje zitten niet. Te koop lopen met zuinigheid is een van de meest onélégante vertoningen!
6. Probeer zelfs in uw huisplunje élégant te zijn. Kies ook gewone rokken, truitjes, nachtkleding, ondergoed in kleuren die U flatteren. Maak er een gewoonte van uw goede smaak te gebruiken.
7. Een élégante vrouw loopt niet met pantoffels naar de kruidenier. Er zijn toch wel gemakkelijke flatjes waar U zo in kunt stappen? Een vrouw op blote voeten kan élégant zijn, een vrouw op pantoffels beslist nooit!

LILIAN DUCELLE

Bek in front

In onberispelijk Engels schrijft René Beers (St. Louis) me geregeld over het leven van haar gezin in het nieuwe vaderland. 5 Jaar zitten ze er nu al en de kinderen spreken uitsluitend Engels, hoewel ze het Hollands goed verstaan. Maar soms raken ze toch wel even de kluts kwijt als moeder een ongewoon woord gebruikt. Zoals die ene keer aan tafel. Tedje (een jaar of 7 schat ik) wordt door moeder gevoerd omdat hij niet opschiet. Terwijl ze hem een hap voorhoudt, zegt ze: „Open je bek“. Misschien had ze iets anders willen zeggen dan „bek“, maar op dat moment meent ze het zo het duidelijkst te zijn voor Ted. Die lakoniek opmerkt: „You are supposed to say „front“, my back is here!“ en hij wijst naar zijn rug.

van HELENA tot MELINA

Robert Mahieu is een couturier van de zon. Als hij aan een nieuwe kollektie toe is, put hij zijn inspiratie altijd uit de herinnering aan een zonnig land, een warme streek. Zijn lente-zomer kollektie die hij onlangs showde en waarvan U ongetwijfeld op de a.s. pasar malem wat zal kunnen bewonderen, noemde hij „Ligne Hellenique“. De lijn die de gewaden van de schone Helena van Troje kenmerkte, doch ook de uitdagende lijn van Melina (*Never on Sunday*) Mercouri. Gratie uit het oude en nieuwe Griekenland.

Een frisse piquante kollektie japonnen, pakjes, strandkleding uit linnen, katoen, kamgaren maar ook veel batiks. Veel asymmetrische lijnen, wijde mouwen en tou-tou-achtige rokken zoals de Griekse soldaten die dragen. Veel groen van biljart tot reseda.

Op de foto's van boven naar onder: Een zachtgeel bruidsgewaad geheel in Griekse stijl. Afgezet met rijk borduursel.

Daaronder een batik-jurkje met een afgesneden schouder. Van de bolero werd de tegengestelde schouder weggelaten zodat het compleet toch weer symmetrisch werd.

Dan een heel mooie kain (rood en blauwe garoeda's) verwerkt tot een soort losse robe-tunique. Buitengewoon vernuftig werden hierbij de randen van de kain verwerkt. Een van Mahieu's sterke punten!

Tenslotte een pakje waarvoor de zonen van Piraeus zonder slag of stoot zouden vallen: een citroengeel strandcomplet bestaande uit baremidrif hesje, wijde omslagrok en daaronder shorts.

Mocht U meer van deze bekoorlijke Griekse mode willen zien: op 1 juli in de Dierentuin.

L. D.

BIBBER-POEDING

Mijn jongste is eind januari jarig, juist als het hier nogal koud pleegt te zijn. Zijn achtste verjaardag viel op een, voor ons, bitter koude dag. Het vroom en op de gracht voor ons huis werd geschaatst. We waren nog maar betrekkelijk kort in Holland en huiverend in mijn dikste trui stond ik, wat afgunstig, voor het raam te kijken naar het ijsplezier. Het léék zo gemakkelijk, maar ik wist wel zeker, dat ik met een harde bons een ster in het ijs zou vallen, als ik het maar zou proberen.

„Wat wil je eten voor je verjaardag?” vroeg ik zonder er helemaal met mijn gedachten bij te zijn.

Omdat nòch ik, nòch de kinders er enig idéé van hadden, dat bepaalde tijden bepaalde groenten en bepaalde menu's vereisten, kwam het meer dan eens voor, dat ik bij de groenteman om dingen vroeg die hij niet had, of die buitensporig duur waren.

„Huzarensla en agar-agar pudding toe”.....

„Moeder lúister nou. Huzarensla en.....”

„Ja, ja lieverd, ik heb het gehoord. Ik zal er direct voor gaan zorgen.”

Agar-agar was toen, zo kort na de oorlog, niet te krijgen. In ieder geval wist ik niet waar ik het zou moeten kopen. Dan maar blanc manger, dat benaderde het nog 't meest. De kinderen vonden mijn kookexperimenten altijd erg belangwekkend en schaarrelden vaak in de keuken rond als ik bezig was, om toe te zien of ik het wel goed deed.

Onder het koken deed ik hun het verhaal van de bibbertjes-poeding:

Lang geleden waren we in een hotel aan een grote tafel gezeten. We hadden onze dop-erwtjes-met-gebakken-aardappeltjes-en-biefstuk op en wat gehaast kwakte de bedienende djongos een bordje met een agar-agar puddingje voor ons neer, dat door de schok begon te bibberen en te beven alsof het in doodsangst zat.

Een Oostenrijker, die aan het hoofd van de tafel zat, vouwde z'n dikke handjes, z'n melancholieke bruine ogen keken trouwhartig naar het stukje dessert en smekend zei hij: „Ach liebe poeding, sidder niet so, ik fret je toch niet op.”

Geen van ons allen kon, na de onbedaarlijke lachbui, die hierop volgde, er toe komen de sidderende stukjes ongeluk op te „fretten”. 's Avonds was de tafel feestelijk gedekt.

Ik had gevreesd voor een mislukte pudding omdat de massa urenlang vloeibaar bleef en had het geheel toen maar op het balkon gezet om het vlugger te laten opstijven.

Zoals gezegd vroom het tamelijk hard.

De huzarensla was lekker, maar kóud.

De pudding begon met een succes te zijn.

De jongens schepten met een flinke kwak hun portie op het bord en riepen opgewonden: „Ach liebe poeding, al sidder je nóg zo, ik fret je toch wel op.”

Wat we deden.

RETRAITE

Van 12 tot 15 juli a.s. heeft onder leiding van Pater Jér. Awick s.j. in 't Tilburgse Cenakel nogmaals een retraite voor Indische dames plaats, welke de laatste gerepatrieerden-retraite van dit jaar zal zijn.

De deelnemers worden graag op donderdagavond 12 juli rond 6 uur verwacht. De sluiting op zondagavond is eveneens tegen 6 uur. De verblijfskosten bedragen f 17.50.

Inschrijvingen zijn te adresseren aan: de zusters van 't Cenakel, Koningshoeve 27, Tilburg.

Maar toen! Na het eten! Ergens in mijn maag begon zich een kleine noordpool te ontwikkelen, die z'n ijskap verder en verder uitbreidde. De koude stralen doorhuiverden mijn gehele lichaam en veroorzaakten een actieve depressie. Een zacht gekletter deed me opkijken. De oudste zat ronduit te klappertanden. De jongste zat zo dicht tegen de kachel gekropen, dat z'n trui begon te schroeien. We waren gewoon ziek van de kou.

De bibberpoeding had ijzige wraak genomen, en ons „omgetoverd in sidderende hoopjes ellende”, zoals de oudste opmerkte.

„Nooit meer, nòit meer, hoor je, krijg je èn huzarensla èn koude pudding. Snert of kokendhete zuurkool kan je krijgen”, zei ik hartstochtelijk.

Met schade en schande hebben we geleerd ons aan de seizoenen aan te passen.

O ja, m'n oudste redde ons het leven door voor te stellen warme chocola te drinken.

IKS

Robert Jan Sebes

Hij proeft nog maar amper een jaar van het Leven. Toch heeft hij een welbestede tijd achter de rug. Want, zoals zijn moeder schrijft: „Hij loopt als een kievit, weet in duidelijke bewoordingen zijn verlangens kenbaar te maken en beschikt over een groot onderscheidingsvermogen, zowel visueel als auditief. Ziet hij een manspersoon op de televisie dan zegt hij „Aap”. Hoort hij de plaat „Let's twist again”, dan, weet hij ogenblikkelijk wat hem te doen staat en brengt zijn „little behind” in beweging. Wat kun je als onder meer verlangen?”

KONTAKT VIA MARION

Zijn er onder U die graag bericht zouden willen ontvangen van of geven aan familie in Indonesië? Onze medewerkster Marion in Mill Valley, Californië, die al vaker haar bemiddeling heeft verleend biedt aan het ook voor U te doen.

Schrijf uw brief op luchtpost en adresseer de enveloppe aan de persoon in Indonesië. Stuur deze brief in een gewone enveloppe naar Tong-Tong met in de linkerbovenhoek de vermelding „Marion”, dan weten we dat deze brief bestemd is voor doorzending.

Voor de eerste brief Amerika-Indonesië worden geen kosten berekend. Marion stuurt het antwoord uit Indonesië rechtstreeks aan uw adres. Porto-onkosten kunnen naderhand via Tong-Tong worden verrekend.

Dit is een service die UITSLUITEND voor TT-abonnés geldt. Wilt U uw dankbaarheid tonen? Win een abonné!

1001

AVONTUREN met de soetil

SAMBAL KEMIRI

Mevrouw H. Schardijn-Husmann schreef: „De verdwenen gerechten waarbij sambal kemiri gegeten wordt zijn: ajam roedjak, saté van jonge oesoës. Maar ook bij tempé boven het vuur ge-gongso. Verder met terong (aubergine) die in de klaargemaakte sambal werd geoelekt. Sambal kemiri wordt ook gegeten bij soto babat (pens)”.

(Sambal kemiri smaakt heerlijk met lalap van Brussels lof (even flensen) of gekookte raapstelen. Inplaats van kemiri gebruik ik ook wel gebrande pinda's (dus niet de zoute gebakken; smaakt minder bitter en de kinderen eten die liever).

MAKREEL KETJAP

„Wie houdt er nu niet van gebakken makreel? Maar o, die lucht als je zelf bakt, ze blijft in je kleren en in het huis hangen. Ik zie er altijd erg tegenop vis te bakken en toch gaat er niets boven asem-garem. Als ik vis bak takel ik me toe met een oude regenjas en een doek om mijn haren geknoopt”, schreef mevrouw B.

„Maar nu heb ik een ander makreel-gerecht dat minder rompslomp met zich meebrengt”. Neem een gestoomde makreel, vermeng sambal olek met ketjap en citroensap. Ontgraat de makreel, leg hem op een platte schaal en giet er dan de sambal overheen. Wanneer U dit 's morgens klaar maakt dan is de makreel 's middags heerlijk „njerep”.

Een beetje lalap van ketimoen erbij en... je vergeet alle dure groenten en aardappelen!

GOEDIR

„Wat een leuke rok is dat”, zei ik tegen Truus. Ze had een fijn geplisseerde rok met dwarse strepen in rose, groen, bruin, geel, blauw.

„Ja”, beaamde Truus, „leuk, net goedir!”

Dat was het, net goedir! En meteen proefde en zag ik die goedir voor me zoals de koekjes-verkoopster die in haar tenong had. Rechthoekige plakken van rose-wit-bruin of rose-wit-groen, met een geribbelde rug.

Waar wordt goedir van gemaakt, van agar-agar of van hoekwemeel? We hielden thuis allemaal van goedir, niet alleen om die lekkere koude zoet-goeri smaak, maar omdat volgens mijn zusjes „dat geribbelde zo lekker smaakte”.

Ajo, goedir maken? Wie heeft het recept? En wie heeft nog zo'n vorm met ribbeltjes?

De aardappels zijn thans erg duur

En elke huisvrouw kijkt daarom wat zuur,

de verstandige vrouw is echter wijs

en koopt nu extra Kokki's Mie of rijst.

Kokkies Rijstwinkels:

Witte de Withstraat 128
Telefoon 89438

Slotermeerlaan 125
Telefoon 130362

AMSTERDAM - W

„Hallo Heulang, halo Heulang, doorgeven via Piet!“... De stem door de radio stierf plotseling weg. In de eigenaardige stilte die daarop volgde klonk schrill de telefoon, waardoor een andere stem sprak, schor van emotie, maar toch beheerst: „Mevrouw S, bent U daar nog? U kunt nu naar huis gaan, nadat U vernietigd heeft wat U vernietigen moet; we hebben onvoorwaardelijk gecapituleerd, de oorlog is voor ons afgelopen. Wilt U dit aan de anderen doorgeven. Goeden middag“.

Toen was het of de wereld en de tijd stilstonden. Dodelijke en onheilspellende stilte besprong me en hield me in een wurgende greep; mijn ogen stonden wijd verschrompeld, en deden pijn van een smart, die zich niet uitte kon. Mijn snelkloppend hart jammerde: „tanah djawa, mijn tanah djawa...“ (als ik driftig of ontroerd ben verval ik in Maleis of Javaans) Automatisch deed ik wat me opgedragen was; ik was doodmoederziel alleen op 't L.B.D. kantoor. De andere dames hadden op tijd met hun mannen naar Australië kunnen vluchten...

Daarna ging ik op weg naar huis toe. De wereld om me heen was gestorven... of niet?! Hoorde ik niet diep in de verte een dof gebrom — en kijk! vloog daar niet nog een koetlang — hoe bestaat 't — we hebben gecapituleerd — de oorlog is voorbij — neen, wij zijn overwonnen — wat gebeurt er toch eigenlijk — wat doen ze met ons — kijk daar loopt een hond — nu komt mijn man gauw thuis; heerlijk (a sancta simplicitas) — God, ik word gek — kind, 't is nog oorlog — ik weet niet wat ik denken moet — en plots weer de onheilspellende stilte.

Thuis trok ik mijn L.B.D. kostuum uit, ging me mandiën en ging daarna met mijn kinderen op 't platje koffie drinken, gewapend met een boek, waarin ik niet las.

Mijn hart klopte in mijn keel, de angst omklemde mijn keel en borst. Hoe zouden de bezetters zijn!?

Toch bleef ik koppig (of was 't desondanks mijn spreekwoordelijke vrouwelijke nieuwsgierigheid) op 't platje de Japs afwachten, die weldra in grote drommen lopend, fietsend en in trucks voorbij trokken. Toen ze mij zagen werd er door een of andere officier iets gebuld, en zag ik allen hun hoofden naar me toekeren en mij salueren. Ik stond ze verbijsterd en verstijfd na te staren. Ze kwamen nog een keer terug en weer salueerden ze. Ik begreep en begrijp nu nog niet, waaraan ik dit eerbewijs te danken had. Of zou 't misschien liggen aan 't feit dat ik de enige vrouw in die straat was, die op 't platje rustig(?) zat en haar huis wagenwijd open had staan na alle maanden van verduistering en vergrendeling?!

De anderen hadden zich in hun huizen opgesloten.

De bezetters installeerden zich tot overmaat van ramp in 't grote huis naast ons en natuurlijk gluurde ik af en toe voorzichtig naar 't geen zich daar allemaal afspeelde, kwasi onverschillig en moedig, terwijl onzekerheid en angst mijn keel dichtsnoerden. Het was een hels kabaal van op- en afrijdende vrachtauto's vol Japanse soldaten, die brutaal overal heen keken, een onbegrijpelijk taaltje spraken, terwijl snerpande bevelen weerklonken; zware voetstappen overal, vliegtuigeronk — en meteen werd de zuivere zeelucht van Soerabaja bezwangerd door een akelige wee-zoete geur. Deze geur zou ons drie-en-een-half jaar lang plagen: de geur van Dai Nippon.

Intussen trachtte ik een weg te vinden in de chaos van allerlei op mij aanstormende gedachten. Het lawaai naast ons en op straat bleef

(Vervolg op pag. 22)

Wie een man onderwijst, onderwijst een enkeling;

Wie een vrouw onderwijst, onderwijst een familie.

*

Het is merkwaardig, maar dit Arabisch spreekwoord, dat wij in één onzer eerste nummers (ruim vijf jaar geleden!) eigenlijk meer als curiositeit afdrukten, heeft althans voor Tong-Tong bewezen van grote vormende waarde te zijn. Want het is de huisvrouw — en vaak zelfs de alleenstaande vrouw — geweest, die de grote stuwende kracht achter dit blad bleek te zijn, de „winster“ van nieuwe abonnees, de draagster van het juiste begrip (al was het vaak „maar“ intuïtief), de producente van gevarieerde en vooral nuttige copy.

Mannen bleken maar al te vaak bereid om in een verschil van opinie met *Tjalie*, afstand te doen van het *blad Tong-Tong*. Vrouwen bleken niet alleen verdraagzaam, maar ook in staat om over de falende *mens* heen de nooit falende *geest* van het Indische denk- en gevoelsleven te ontdekken. Mannen snappen hier vaak niet veel van (Tjalie inclusief). Curieus was (en is) b.v. de bereidheid om steeds weer recepten in te sturen, terwijl er toch „kookboeken genoeg bestaan in de wereld“. Men moet de vrouwelijke geest kunnen begrijpen om te weten dat inderdaad met één recept geen enkel gerecht „bekeken“ is; dat er tien-

tallen variaties zijn en dat het in wezen gaat om het *opnieuw en nieuw beleven van een oude waarheid*. Dat geldt ook voor andere copy.

Mannen zijn ergens altijd stug en te exact. De koloniale historie „kennen ze wel“, het socialisme „kennen ze wel“, Amerika „kennen ze wel“. Het dringt vaak moeilijk tot ze door dat alle waarden in het leven (net als dat gerecht) voortdurend veranderen en dat voortdurend nieuwe confrontatie met oude en nieuwe realiteiten nodig is. De Britse universiteit Cambridge ontleent zijn grote betekenis niet aan de geijkte waarde van het onderwijs of aan het niveau van zijn professoren, maar aan „our ability to adept“: ons vermogen om steeds weer opnieuw aan te passen.

Tong-Tong zoekt voortdurend nieuwe aanpassing: niet alleen bij oude Indische waarden die nooit verloren gaan, maar bij nieuwe (Europese) waarden die *essentieel* goed zijn (dus geen klakkeloze, critiekloze, blinde assimilatie), en bij een beter begrip voor onze Indische abonnees overal elders in de wereld (dus niet *afgeven op*, maar *leren van andersdenkenden*).

Tong-Tong zoekt voortdurend naar „begripsverjonging“. De vrouw weet het, misschien ook omdat ze altijd bewust moet blijven van *wat goed is voor de kinderen*, voor de nieuwe generatie. Ziet U wel... „onderwijst de familie“.

Poekoel teroes, „zwak geslacht“! T. R.

MISS TONG-TONG VERKIEZING

Dames! Mogen wij U er nog even aan herinneren? De eerste prijs bij de „Miss Tong-Tong“ verkiezing (op 29 juni en 1 juli a.s. tijdens onze Pasar Malam) is niet minder dan een reis van twee weken naar de

COSTA DEL SOL in Zuid-Spanje

Grijpt uw kans! De zon tegemoet!

De inschrijving sluit 20 juni

U kunt gebruik maken van onderstaand invulformulier

KNIP UIT OF SCHRIJF OVER

INSCHRIJVINGSFORMULIER

Naam

Adres

wenst deel te nemen aan de Miss Tong-Tong
verkiezing op de Pasar Malam op 29 juni en 1 juli

.....
Handtekening

In enveloppe sluiten, beplakt met 12 ct postzegel met vermelding:
„Miss Tong-Tong verkiezing“ in de linker bovenhoek en adresseren
aan: Afd. Publiciteit en Reclame, Tong-Tong,
Prins Mauritslaan 36, Den Haag

Journalistieke Totems en Bonzen

zou kunnen delgen, was de eerste daad van de nieuwe eigenaar geweest: G.W. gedaan te geven als redacteur-correspondent in Europa. De tweede was: de oudste zoon van de overledene, die eveneens Karel Wybrands heette, te roepen en te benoemen tot hoofdredacteur. Maar de bank bleef de boeken controleren. Met een afscheidsgeschenk van 6 maanden salaris, stond Gerrit in Bochum op de keien. Van de aanzienlijke bedragen, waarmee hij meermaals zijn broer geholpen had, werd niet meer gerept.

Zijn tweede vrouw wist hem over te halen, een café te kopen. Dat was niet onverstandig, ja, vrijwel het enige wat ze met 'n paar duizend gulden konden proberen.

Ze kochten een klein volksoffiehuis tegenover de gevangenis in Bochum. In navolging van een bistro in Parijs tegenover de dodenakker Père Lachaise. „On est mieux ici qu'en face” (Beter hier te zitten dan te liggen aan de overkant). De commissaris die het hun verkocht had, had zich echter smadelijk vergist, dank zij de getrukeerde boekhouding. In minder dan twee jaar zat Gerrit tot over de oren in de beren.

Toen ze geen uitkomst meer zagen, zei hij tot zijn vrouw:

„Weet je wat we gaan doen? Ik heb nog vijfhonderd Hollandse guldens. Dat is ons enige bezit. De zaak is geen cent waard. Geen gek, die daar geld in steekt. Als we moeten wachten op een koper, zijn we failliet eer er een komt. Nee, we sluiten de boel en geven de sleutels aan je vader. En wij smeren 'm naar Parijs. Parijs is altijd mijn lievelingsstad geweest. *C'est là que je voudrais vivre... et mourir!* We leven nog één keer de illusie van onze jonge jaren, daar, in de weelde aan de Seine. We stappen af, als vroeger, in het HOTEL DU LOUVRE. 't Is vandaag donderdag. Zondagmiddag gaan we naar het CONCERT COLONNE, in het Châtelet. We gaan als in onze goede dagen, naar Versailles, naar St. Germain-en-Laye. We gaan, 'n avond, naar „L'AUBERGE DU CHEVAL BLANC”, in het Théâtre Mogador. Voor jou. Eén keer naar de Opera of de Opéra Comique, dat hangt van het programma af. Voor mij... En als ons geld op is, dan schiet ik jou voor je kop en daarna mezelf... Vindt je dat goed?”

Dat alles vertelde onze bezoeker.

En ze voegde er aan toe:

„Jetzt sind wir soweit. Het geld is op, en vanavond moet het gebeuren. Gerrit heeft met het hotel al afgerekend. Maar... nu ik ervoor sta, nu wil ik niet meer. Ik heb het beloofd. Maar ik ben bang. Vreselijk bang. Hij vermoordt me als hij dat doet. Ik weiger. Ik kan nog iets maken van mijn leven. Zelfs zou ik kunnen werken voor ons beiden. Maar hij is in een gemoedstoestand, waarmee geen praten meer mogelijk is. Een die grenst aan de waanzin. Hij heeft er genoeg van; hij wil van geen andere oplossing meer horen. Ik ga naar mijn moeder terug”.

„Weet hij dat?” vroeg ik.

„Nee, ik ben zomaar weggelopen. Ik ben bang van hem”.

„INGET MATI” & „AD PATRES”

Begrafenis- en Crematie-Onderneming

Fa. Johs. Ouwejan & Zn.

Opricht 1924

ROUWKAMERS en
ONTVANGKAMERS
AIRCONDITIONED

Kantoren: Fred. Hendriklaan 7,
Den Haag, Tel. 070-556427 (2 lijnen)

„Luister eens”, zei ik. „Ik vind dat absoluut verkeerd. Ik begrijp, dat je weigert om met hem te sterven. Maar je moet de moed hebben het hem te zeggen. Je moet hoor je... Weet hij, dat je bij ons bent?”

„Hij weet van niets.. Ik ben weggegaan zonder iets te zeggen. Hij denkt, dat ik straks terugkom. O, als hij wist, dat ik u nu dit alles zit te vertellen...”

„Je MOET teruggaan... Beloof me zweer me, dat je nu naar het hotel teruggaat en hem zegt, dat jij baas bent over je eigen leven. Dat je het *verdeit* en dat je hem niet meer tot last zal zijn; dat je teruggaat naar je ouwelui. *Belooft* je het mij?”

„Ja. Als u dat nu wilt. U is altijd een goede vriend voor ons geweest. En u weet alles beter dan ik...”

„Het is eenvoudig je *plicht*. Een man in doodsnood laat hem niet zomaar aan zijn lot over. Stel je eens voor wat er in hem zal omgaan, als je niet meer thuiskomt... Hij heeft je beloofde, en hij kan alles onderstellen, zolang je je erewoord niet teruggenomen hebt. Alles...”

„Nu dan ga ik maar even terug”.

„Zal ik met je meegaan?”

„Um *Gotteswillen nicht!* Als hij weet dat ik u dit alles verteld heb, is hij in staat om ons *allebei* dood te schieten”.

„Ga dan nu. Het zal niet alleen jou redden, maar misschien ook hem. Een eerlijke verklaring, ronduit, positief...”

Ze ging, nogmaals het mij belovend.

*

Vier uren later werd ik opgebeld uit Bochum. Zij was het. Huilend bekende ze mij, dat ze niet naar het hotel was teruggegaan en dat ze daar nu vreselijk spijt van had. Onderweg, in de bus naar het Louvre-hotel, was de moed haar weer ontzonken. En nu was het te laat. Ten slotte smeekte ze mij, naar haar man te gaan en trachten hem te redden. Als hij nog in leven was.

Maar dat kon ik toch niet doen? Zelf had ze immers gezegd: „Als hij wist, dat ik u alles verteld heb...” Hij zou in staat zijn, naar Bochum te komen!

Een oplossing schoot mij te binnen.

„Is hij, met of zonder jou, vanochtend uitgegaan?”

„Hij is sigaretten gaan halen. Alleen”.

„Hoe laat?”

„Het zal tegen 10 uur geweest zijn”.

„Goed. Bel me morgenavond weer op. Ik hoop je dan iets goeds te kunnen vertellen”.

Toen de verbinding met Bochum verbroken was, belde ik het HOTEL DU LOUVRE op. „Is mijnheer Wybrands in het hotel?”

„Met wie spreek ik?”

„Een goede vriend van hem: Leo Faust”.

Enkele seconden, die een eeuwigheid leken. En Gerrit was aan de lijn.

„Maar Gerrit”, zei ik, „Dat is nu toch niet aardig van je! Als ik niet door een toeval erachter was gekomen, dat jullie in Parijs zijn... Vanochtend kwam ik, op het achterbalkon van een bus, langs het HOTEL DU LOUVRE. En wie zie ik daar naarbinnen gaan?... Onze ouwe, beste Gerrit! Ik geloofde mijn ogen niet, maar er was geen twijfel aan. Helaas had ik een belangrijke afspraak om 10 uur, in de rue Pigalle. Ik was toch al over mijn tijd. Als dat niet het geval was geweest, was ik zeker van de bus gesprongen, om je aan je oren te trekken. Enfin, ik heb je nu. En ik kom naar jullie toe. Binnen een kwartier ben ik bij je”.

„Doe dat niet. Ik kom naar de rue Pigalle. Ik heb je heel wat te vertellen”.

„Dat zal wel. In hoeveel jaren hebben we elkaar niet gezien! Zijn jullie al lang in Parijs?”

„Net acht dagen. Maar ik kom. Ik ben alleen”.

VERZORGINGS-FLATS

Er zijn plannen om voor Tong-Tongers — die daarvoor geïnteresseerd zijn — tot de oprichting en bouw van een verzorgings-flat-complex te komen.

Misschien is hierbij een kleine nadere toelichting op haar plaats. Voor diegenen, die niet bekend zijn met verzorgings-flats dient er n.l. op gewezen te worden, dat deze niet moeten worden verward met z.g. Tehuizen voor Ouden van Dagen.

In een verzorgings-flat worden de zwaarste van de dagelijkse taken van de schouders der huisvrouw afgenomen, terwijl ook het bereiden van de warme maaltijd door aan de flat verbonden keuken-personeel geschiedt.

De flat zelf, gewoonlijk bestaande uit: zitkamer, 1 of 2 slaapkamers, keuken, badkamer, W.C. dient te worden gekocht, terwijl voor onderhoudskosten, personeelskosten enz. benevens voor de dagelijkse warme maaltijd per maand een bedrag (voor twee personen varieert dat tegenwoordig van f 180.— tot f 230.—) moet worden betaald.

In Holland zijn de laatste jaren reeds meerdere van deze verzorgings-flats verzezen en — ofschoon de prijzen ieder jaar hoger zijn geworden — vinden deze altijd vlot kopers.

Indien in onze Tong-Tong-kring (eventueel ook vrienden of familieleden) voldoende belangstelling bestaat voor deelname aan deze flatbouw zouden — omdat wij geen winst beoogen — de kooprijzen van de flats veel gunstiger kunnen liggen.

De bedoeling is om te trachten vergunning te verkrijgen tot bouw in de bosstreek in het Centrum van het land.

Ten einde een idee te kunnen vormen omtrent de prijs zij vermeld, dat bij ruime bouw in een fraaie omgeving gedurende het laatste halfjaar een koopsom van pl.m. f 35.000.— tot f 42.000.— per flat was gemoed. Zoals gezegd zou bij coöperatieve bouw deze prijs aanzienlijk lager kunnen liggen.

Willen diegenen, die iets voor dit plan voelen hun naam en adres aan de administratie Tong-Tong opgeven, liefst met vermelding van samenstelling van het gezin. Op de envelop s.v.p. vermelden: FLATBOUW.

„Stiekemerd!... Enfin... Neem een taxi”.

*

Hij kwam. En met tranen in de ogen deed hij mij het hele verhaal, dat ik die middag ook al gehoord had.

„En zij is er vandoor...”

„Gerrit”, zei ik tenslotte. „Ik wil niet veel van je vragen, maar belooft me dit ene: stel het nog 24 uur uit. Ik moet dit alles nog eens rustig overdenken. Zelfmoord is geen oplossing. Het is een *laffe vlucht*. Je vrouw is verstandiger dan jij. Maar ook voor jou, voor jullie beiden, moet er een betere oplossing zijn. *Die is er altijd*. Geef me 24 uur tijd. Dit alles overvalt me zozeer. *Vierentwintig uur*, kan ik er op rekenen? Je poot?”

Hij stak me een bevende hand toe.

We aten met ons drieën. Hij had me gevraagd, het voorlopig niet aan mijn vrouw te vertellen. En hoewel ze, na het bezoek van die middag, natuurlijk al alles wist, aten we rustig, pratend over koetjes en kalfjes.

Doodmoe, ging hij vroeg naar huis.

Toen hij weg was, snelde ik naar de telefoon:

„Een dringend telegram, juffrouw!”

Ik telegrafeerde, aan Berretty, die ik in Den Haag wist:

G.W. hier stop geruineerd zelfmoordplannen zie je mogelijkheid mij te helpen? Leo.

In minder dan een uur had ik het antwoord:

Ben morgenochtend 11 uur bij je zorg dat GW er dan ook is. Berretty.

Niet vergeefs had ik een beroep gedaan op de edelmoedigste mijner vrienden. Ik had me niet in hem bedrogen!

LEO FAUST
(Wordt vervolgd)

Het „Spel” en zijn achtergronden

(zo de hele nacht onafgebroken door). Als niet-lid was het mij, hoewel door toedoen van nagenoeg de meest geziene onder de spelers (naar verluidt, na Pak S.' dood, hoofd van de S.H.) niet geoorloofd de ring te betreden.

Tegen S.H.-leden heb ik echter toch wel elders partijtjes gespeeld. De eerste van hen was de Indische Nederlander K., treinconductor bij de S.S. die in M. woonde. Hem had ik — het was in 1923 — tegen betaling overigens van een vergoeding mijnerzijds, bereid gevonden met mij te trainen, zijn afgelegde belofte ten spijt. K. had dezelfde lengte als ik doch was zwaarder. Bovendien was hij al zeer bedreven, wat niet te verwonderen was gelet op de hoge graad die hij zich bij de S.H. reeds verworven zou hebben.

Bij de eerste tussen ons gespeelde partij had ik moeten beloven uitsluitend het Bogor-spel te spelen, zulks omdat ik hem desgevraagd als mijn mening te kennen had gegeven, dat dat spel het beste van alle spelsoorten was. Mij aan de afspraak houdende ondervond ik echter het nadeel van de lage, stevige koeda-koeda stand met de nogal wijd van elkaar geplaatste voeten, wat een niet geringe belemmering voor de bewegingssnelheid vormde. Juist toen ik was overgegaan naar de mlingtangstand, wist K. toen ook een punt met een forse trap bijna vol op mijn borst, te boeken. Hierdoor „panas” geworden vergat ik de afspraak. Telkens van houding en stand veranderend (waarbij ik mij beurtelings ook van Tjimandé bediende) dreef ik K. op, die mij telkens met zij- of achterwaartse passen ontweek, tenslotte roepend: „Maar dat is toch geen Bogor-spel!” Waarop ik bits antwoordde: „Waarachtig wel!” „Denk erom, hoor, het is voor U zo telkens aanvallen gevaarlijk!”, riep hij weer. „Dat weet ik!”, was mijn al rustiger zelfverzekerd antwoord. Op datzelfde ogenblik zag ik dat K. wederom, nu echter achterwaarts naar me trappen wou. Met een snelle sprong waar hij niet op bedacht was, naderde ik hem zo dicht aan de zijde waar geen gevaar voor mij te duchten was, dat ik makkelijk een greep toepassen kon waardoor hij kwam te vallen. Onmiddellijk

daarop was hij echter al in gedoken houding gereed van zich af te trappen. Met dit speltype reeds vertrouwd zijnde gaf ik aan zijn ernstig verzoek mij gauw terug te trekken gevolg, waarop hij onmiddellijk uit genoemde houding opwaarts trapte. Zó dat als ik mij niet teruggetrokken had mij een ongeluk zou zijn overkomen, indien althans mijn verdediging middels elleboog en kniewering gefaald zou hebben.

J. W. K.

(wordt vervolgd)

De dood van Karel Wybrands

Van verschillende zijden werden wij er op attent gemaakt dat Wybrands door een auto-ongeval om het leven gekomen was in Java, niet in Parijs, zoals Tjang van Hoven schreef. Dit was overigens al duidelijk voor ieder die de brieven van Leo Faust leest. Tjang vestigde de aandacht op een geval van telepathie, niet op een historisch gegeven. Verder horen wij nogal korrekties op diverse onjuistheden of vermeende onjuistheden in de memoires van Leo Faust. Men bedenke dat Leo Faust héél oud is en hier en daar wel eens een slip maakt. Niet dadelijk met een stok klaar staan, maar vriendelijk helpen please.

T.a.v. *é*lk stuk in Tong-Tong mogen wij blij zijn, dat *iemand* het durft te schrijven. Ter wille van de betrouwbare historische waarde van Tong-Tong is het dan zeer gewenst dat deze initiatiefnemers verder geholpen worden. Want zo komt er tenminste nog *iets* terecht van een vastlegging van „onze ouwe tijd”. Tenslotte maakt Tong-Tong fouten; hoort veel nauwkeuriger alles af te chequen, deskundigen regelmatig op te bellen, enz. Dat dit niet gebeurt komt niet door luiheid, onverschilligheid of domheid, maar alleen door vaak gejaagd werken van een veel te kleine staf.

Tong-Tong is een ontzaglijk moeizaam werk met veel te weinig helpers en veel te weinig geld, onder veel minachting en gehoon. Wees konstruktiever en wees aardiger. Het kan best.

De Geelbuik Bul-Bul*

Foto uit: Loke Wan Tho: „A Company of Birds”.

Een der in onze tuinen veelvuldig voorkomende Bulbuuls, neefjes van de Koetilang, die de aandacht trekken vooral door hun grote beweeglijkheid en luid roepen, is de Geelbuik Bulbul, waarvan de maleise naam tjeloet-joek is. Zij geven de voorkeur aan de ijle begroeiing of vooral aan struikgewas, eten zowel vruchten en besjes, o.a. van de Ficus benjamina of waringin, de tembesoe of Fragrea fragrans, de Lantana of tjentai manis, e.a., als insecten, waarbij de uitzwermdede larons vooral hun aandacht hebben.

Gewoonlijk merkt men hen alleen op, of paarsgewijze, maar soms ook wel in kleinere groepjes, welke dan jonge vogels zijn. Zingen, in de ware zin van het woord kan men hen met de beste wil niet toedichten, maar hun herhaaldelijk roepen „djök-djök” of „tjök-tjök” klinkt ons vrolijk en uitdagend in de oren. Vandaar de soendanees naam: manoek djök-djök. De Javaanse naam is: troetjoek of tjoetjak, terwijl hij op Sumatra en Borneo merbak wordt genoemd. Hun nesten, duidelijk komvormig, worden soms gebouwd in ijl geboomte, in de regel echter in struikgewas, dikwijls helemaal niet hoog boven de grond, vaak in een takvork, maar meestal duidelijk zichtbaar. Het nest is stevig gebouwd en bevat twee, hoogstens drie eieren, van lichte grondkleur met dicht op elkaar staande fijne vlekjes en spikkels, paarsachtig van tint. De broedtijd is elke maand, hoofzakelijk echter valt deze van maart tot juni.

In de omstreken van Batavia wordt hij ook wel koetilang djenggot genoemd, vanwege de borstelige haren aan de basis van de snavel. Het zijn vogels die onze tuinen verlevendigen door hun grote beweeglijkheid en hun helder vrolijk klinkend geroep.

J. C. H.

*) *Pycnonotus goiayer analis* (Horsf.)

POSTBEZORGING

We worden vaak kregelig opgebeld of aangeschreven waarom Tong-Tong te deksel nog niet gekomen is. Heus, *bier* lanterfanten we niet. Maar als de krant op de bus is, weten we verder niet wat ermee gebeurt. De post schijnt ook zo z'n eigen moeilijkheden te hebben. Niets gaat sneller met boos worden.

Pentjak in de Minangkabau (Sumatra), waarbij goed tot uiting komen en het gebruik van

de diverse aanvals- en verdedigings-methoden banden en voeten daarbij.

Foto uit: „Interocean van 1926”.

Kapitein Christoffel als „Parteklrir”

In het stuk „Kapitein Hans Christoffel” in Tong-Tong van 30 april j.l. schreef J. C. H. onder andere „Zo er herinneringen geboekstaafd zouden moeten worden dan zou dit moeten geschieden door anderen, die zijn wapenfeiten uit hun herinneringen zouden moeten ophalen of uit vergeelde couranten en tijdschriften opdiepen”. Mijn herinnering aan Christoffel is als volgt:

In 1928, als gezaghebber van Beneden-Doesoen te Boentok (Midden-Borneo) op zekere morgen op mijn kantoor zittend, genoot ik van de koelte van het vertrek, zittend voor de open deur met het uitzicht op de tuin en de daar ter plaatse (300 km van de monding) zeker nog 300 m brede Barito-rivier.

In mijn werkzaamheden werd ik gestoord door de stevige stap van geschoeide voeten op het grind. En ziet, daar stond op hetzelfde ogenblik voor de trap naar mijn kamer een Europeaan, een bijzonderheid op die plaats waar ik nog slechts een Europees sergeant, commandant van een brigade militairen, die mij voor politie-doeleinden ter beschikking stond, als enige mede-Europeaan telde.

Mijn onverwachte bezoeker was een in rimboekostuum geklede vijftiger met een fris, vriendelijk gezicht, heldere en doordringende ogen en grijs haar. Een stoere, kwieke figuur!

Ik sprong achter mijn schrijftafel vandaan om deze verrassende bezoeker te begroeten.

„Ik ben Christoffel”, klomk het, toen wij elkaar de hand drukten.

Christoffel? U is toch niet de kapitein Christoffel?”

„Ja, die ben ik en ik kom U vragen of ik voor enige dagen een kamer in uw Passangrahan mag gebruiken”.

„Maar kapitein, als ik hier een Pasangrahan had... wat niet het geval is... dan zou het mij toch een genoegen en een eer zijn de kapitein Christoffel onder mijn eigen dak te mogen ontvangen als logé”.

Even gul als mijn aanbod gemeend was werd het geaccepteerd, doch met de restrictie: „Controleur, weet wat U begint, want ik ben een lastige gart. Ik ben namelijk vegetariër”.

Nu, dat was geen bezwaar, want er waren gekweekte en door de rimboelopers zo gewaardeerde bosgroenten (poetjok pakis e.d.) in overvloed. En eieren waren er ook.

Christoffel (hij was toen reeds gepensioneerd) kwam als burger en moest, zoals hij mij vertelde, enige boscomplexen in mijn ressort aflopen en op hun cultuur-mogelijkheden taxeren voor de H(andel)s V(ereniging) A (msterdam).

We maakten een tourneeplan op, nadat mijn gast zich wat verfrist had. We dronken gezellig een biertje en de (voor hem vegetarische) rijsttafel smaakte mij beter dan ooit. Welk een verrassing dit bezoek voor mij betekende, zal de lezer wel begrijpen.

En 's-avonds na gedane dagtaak, zaten we samen onder de schemerlamp in de tuin en hadden heel wat te bomen en te vertellen.

Het interessantst waren de verhalen over de expedities, die hij had meegemaakt (Atjeh, Bataklanden, Borneo-exp. e.d.) Als hij dan enthousiast werd kwam de oud-marechaussee weer boven ten detrimente van de Vegetariër.

En het slot was altijd: „En als ik dan attaqueren commandeerde, dan gingen mijn marechaussees er op los en dan was de zaak meestal gauw bekeken”.

L. A. KORTMAN,
Oud-gezaghebber BB in N.I.

GEVRAAGD VOOR DIREKT:

*een leerling verkoopster
en aankomend verkoopster*

in klein dames-konfektiebedrijf.

Vijf daagse werkweek.

COUTURE „DELVIRE”

Valeriusstraat 53, Den Haag, Tel. 394376.

Radio BOLLAND

Stationsweg 143 - Telefoon 601703
DEN HAAG

Hèt speciaal adres
voor

**Krontjong- en
Cowboy-L.P.s**

(U.S.A.)

Op aanvraag

Speciale Cowboy 45° S. Catalogus

Wij hebben ook een spec. afd. voor
TECHNISCH SPEELGOED
o.a. Märklin — Fleischman — etc.

Chin.-Ind. Restaurant „MATA-HARI”

Torenstraat 77, Den Haag, Tel. 11258
(t.o. Riva-Garage, Shell Benzinepomp)

★ Wij verzorgen uitzendingen van diners

★ Specialités op bestelling verkrijgbaar

Voor U het adres voor lekker Indisch eten. U kunt een proef nemen in het grote Indische Restaurant op de Pasar Malam in de Haagse Dierentuin, dat geheel verzorgd wordt door Rest. „Mata Hari”

50 jaar Rijks Hogere School voor Tropische Landbouw 1912-1962

op 20, 21 en 22 september 1962 viert de Rijks Hogere School voor Tropische Landbouw haar 50-jarig bestaan.

Belangstellenden worden verzocht hun naam en adres op te geven aan het Jubileumcomité van de Rijks Hogere School voor Tropische Landbouw, Postbus 7 te Deventer.

NAAR
DE
MAAN?..

neen, dat
kunt U
(nòg) niet

wèl naar de
PASAR MALAM,

dat is véél
opwindender

Haagse Dierentuin

29 en 30 juni, 1 juli

BOLS

voor
de man
met
de fijne
neus!

Interessante demonstratie

op de Pasar Malam van

PASSAP de beste
breimachine ter wereld
dealer voor
den Haag **ALBERT MOS**

7 speciaalzaken in wol
o.a.

PRINSESTRAAT 26 Tel. 113147
bij hoofdstkantor

(Vervolg van pag. 6)

Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden

werkzaamheid. Deze inleidingen worden zo mogelijk verduidelijkt door films, terwijl zoveel mogelijk de voorwerpen worden getoond en aan de belangstellende toehoorders in handen gegeven.

Ook op het wekken van belangstelling bij de jeugd is de activiteit bewust gericht. Eens per jaar worden in samenwerking met de Leidse jeugdaktie (een overkoepelend orgaan van organisaties welke zich toelegt op jeugdvorming en jeugtopvoeding buiten schoolverband) museumcursussen gehouden.

Ook hierbij wordt persoonlijke betrokkenheid op de voorgrond gesteld. Zo kan b.v. wanneer de cultuur der Indiaanse volken met de jeugd behandeld wordt, zo'n inleiding culmineert in het praktisch beoefenen van een indianenspel met gebruikmaking van de uitrusting, toepassing van de gebarentaal, dansen enz. Een opleiding over het javaanse schimmenspel heeft tot gevolg gehad dat jeugdige toehoorders er toe werden gebracht een volledige set wajangpoppen te vervaardigen, terwijl zelfs een gamelanorkest gevormd werd, geïnspireerd op een zelf verzonden verhaal.

Naast dit alles bestaat er een nauwe samenwerking met radio en televisie, waaruit interessante programma's m.b.t. de verschillende levenswijzen der volken ontstaan.

Met het bovenstaande heb ik getracht een globaal beeld te geven van de waarde, welke deze instelling voor ons hebben kan. Een bezoek — zo mogelijk in groepsverband — zou de moeite alleziens lonen. Na voorafgaande aanvraag kunnen schoolklassen, jeugdgroepen, verenigingen en organisaties in groepsverband worden rondgeleid door bepaalde afdelingen van het museum (men geve dan op voor welk onderdeel men zich in het bijzonder interesseert), dan wel in een speciaal onderwerp worden ingeleid. Men richtte zich daartoe steeds ten minste acht dagen te voren schriftelijk of telefonisch tot de *Educatieve Afdeling* van het museum.

Tenslotte nog enige administratieve gegevens. Adres: *Steenstraat 1, Leiden. Postadres: 1e Binnenvestgracht 33, Leiden. Tel.: 01710-32641.* Openingsdagen: *maandag 11m zaterdag van 10 tot 17 uur; zon- en feestdagen van 13 tot 17 uur.* Gesloten op 1 januari en 3 oktober. Toegangsprijs: f 0.25; personen beneden 18 jaar: f 0.10. Scholen en jeugdgroepen onder geleide kosteloos. Voor speciale tentoonstellingen worden afzonderlijke entree-gelden geheven.

Dr. E. A. BOERENBEKER

Asthma-Bronchitis patiënten

U kunt direct verlichting en zelfs veelal genezing vinden door aanschaffing van de „CHEMO”

Handverstuiver

Fijne verstuiving
Onbreekbare, Lichtwerende
Medicijnhouder.

Ook in **ELECTRISCHE
UITVOERING** verkrijgbaar
voor zware patiënten!

Vraagt inlichtingen bij:

CHEMO-PHARMACIA H.O.

(Dir. Th. E. Bendien)

FRED. HENDRIKPLEIN 6,
DEN HAAG, Telefoon 070-55.26.47

**THUIS
en op
VACANTIE**

AZARON ... onmiddellijke
verlichting

crème

- Insectensteken
- Brandnetels
- Kwallenbeten
- Lichte
zonnebrand

Dubbele Tube 1.25

Wij staan op de Pasar Malam met originele

chinese kamferkisten

en ander Oosters handwerk. Kijkt U dan tegelijk eens naar ons KOMBINATIE-MEUBEL.

HANDELSONDERNEMING „EXOTICA”

Weijland 59A, Nieuwerburg, Post Bodegraven, Telefoon 03488-303

aangeboden

ter overname

GOED RENDERENDE TOKO

in Indische Ingrediënten in het Centrum
van Den Haag. MET woonhuis (geschikt
voor restaurant) Brieven onder no. 1576

SINGER SELECTEERT INDISCHE KRUIDEN

Wordt U te zwaar?
Neem de veilige
Indische

ONTVETTINGS- PILLEN

40 stuks f. 1.30
120 stuks f. 3.40

(KOEMIS KOETJING)
REMOEKDJOENG

Urine-afdruvend
In tabletten: 20 st. f. 1.25
100 stuks f. 4.95
In kruiden: f. 2.81

Verhoog Uw
galwerking door
TEMOE LAWAK

Bloedzuiverend,
zacht laxerend
In tabletten: 20 st. f. 1.25
100 stuks f. 4.95
In kruiden: f. 2.85

N.V. THE SINGER IMPORT - HOF 39 - AMERSFOORT, TELEFOON 5547

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

Voor abonnees:
f 3,50 per 3 regels,
elke regel meer, één
pop meer.

Voor niet-abonnees:
dubbel tarief. Alléén
bij vooruitbetaling.

SAN REMO: te huur 3 kr. woning. Geh. ge-
meubileerd, jaarkontrakt f 130.— p. mnd.
Inl. G. Lenting, G.P. 227, San Remo.

IND. NED. 38 jr., 1.70 m lang, gesch., 1
kind (d) 11 jr. zoekt ser. kennism. Brieven
event. m. foto op erew. retour onder No. 1575.

Gelegenheid tot samenwonen voor dame of
gepens. echtpaar bij oude dame, een flat bew.
bij SAN REMO (It.) Rustig, prachtig gelegen
aan zee. Inl.: Portier, Utrecht, Adm. v. Gent-
straat 5, Tel. 030-29136.

UW ONBEWUSTE WIL kunt U zelf in wer-
king stellen. Iedere wens van U wordt hierna
als 't ware automatisch vervuld. Uw kans:
gratis zeer uitvoerige inlichtingen onder No.
1574.

FOTO'S VAN JAVA. Wie leent Hein Buiten-
weg, Abrikozenstraat 222, Den Haag foto's of
negatieven van Berghotels, zwembaden, festi-
viteiten op Java vóór de Jappentijd?

JONGE DAME 34 jr. repr. versch. P.G. ±
1.70 z. sr kennm. besch. hr. goede positie tot
43 jr. WETTIG gesch. geen bezw., zonder
kinderen. Ser. br. m. rec. foto na inz. ret.
worden beantw. No. 1578.

Bureau Meldring, Den Haag, vraagt TYPIS-
TES en STENO-TYPISTES, wekelijkse afre-
kening. Tel. 85.77.33.

TE KOOP: Sana set stapelpannen NIEUW
van f 144.— voor f 90.—. Tel. 070-540490.

TH. v. SOEST, Keizersgracht 505, Amster-
dam, KOOPT BOEKEN OVER INDIE
(onverschillig welke taal en onderwerp).

Een blijvende herinnering: IND. LAND-
SCHAPPEN OP DOEK, sawahs-bergen-flam-
boyant, enz. 90 x 45; f 15.—, kleiner f 10.—,
Oosterse Kunst „AURORA“, Anna Paulowna-
straat 3, Den Haag.

Fam. F. Henket-van Galen wensen kennissen,
vrienden en familieleden hierbij een „Selamat
tinggal“ toe. a/b Grote Beer. 10-7-1962.

Ik zoek de volgende, EN andere periodieken,
complete series, of losse delen: Indisch Ver-
slag Volkskredietwezen. Mededelingen Gezag-
hebbers. Onderwijsverslagen (alles). Oriënt,
de Revue, de Reflector, e.a. Aanbiedingen
aan Th. H. van Soest, Amsterdam, Keizers-
gracht 505.

AANGEBODEN: wegens emigratie: 2e etage
4 krs. m. kompl. inb. en doucheceel m. was-
mach., frigid., T.V., tel, radio, etc. Gelegen
Bezuidenh. kwart. tegenover Staatsspoor sta-
tion. Te aanvaarden aug. '62. Inl. Tel. 070-
853673.

Vergeet niet de resterende spijtoptanten,
die in Indonesië nog op het verlossende
visum wachten. Ook zij kunnen uw
steun niet missen. Stort uw bijdrage op

GIRO 8118

t.n. van het N.A.S.S.I.-Comité, Laan
van Meerdervoort 1580, 's-Gravenhage.

AANGEBODEN: parterre flat 3 krs. Den
Haag, compleet gemeubileerd, wegens emigra-
tie. Te aanvaarden aug. '62. Inlichtingen Tel.
070-853673.

SERVICE BUREAU „EUROTYPE“ Speen-
kruidstraat 25, Den Haag, Tel. 335513, zoekt
voor directe plaatsing dame voor typen en
administratief werk.

AANGEBODEN: Ind. Rotan Bankstel, 2 pers.
bank, 2 stoelen en kloostertafel. Prijs f 100.—.
Inl. Frankenslag 327, Tel. 070- 558109.

WIE?

heeft voor het personeel van Tong-Tong een
ping-pong tafel beschikbaar, tegen een redelijke
prijs? Telefoon 542.542.

Voor
verlovingsringen
naar
Jos. van Arcken

Laan van Meerdervoort 520
Den Haag - Telef. 336441

Waarom de orong-orong¹⁾ in zijn
hals een houtspaander heeft.

Een legende uit Djokjakarta

Toen Soenan Kali Djaga²⁾ in de nacht voor
de oprichting van de moskee van Demak met
het timmeren van zijn vierde saka-goeroe of
de laatste der hoofdpalen bezig was, kwam
er telkens een orong-orong naar hem toe. De
eerste keer vond hij het niet zo erg, maar
toen het diertje terugkeerde, begon dit hem
te vervelen, want het hinderde hem bij zijn
werk, te meer daar dit voor de bestemde tijd
klaar moest wezen. Tenslotte verloor hij zijn
geduld en sloeg hij de orong-orong met een
bijl de kop af.

De veenmol was niet dadelijk dood, en begon
te schreien en smeekte de Soenan, hem zijn
leven terug te geven: hij had hem immers
geen kwaad gedaan. Soenan Kali Djaga kreeg
medelijden met het arme dier. Hij nam een
smal, buigzaam stukje houtspaander en bond
daarmede de beide lichaamsdelen weer aan
elkaar. En zie, de orong-orong leefde weer!
Hij bedankte de Soenan, en deze zei: „Ga
heen in vrede, Allah zij met U en kom niet
meer in mijn buurt terug“.
Zo komt het, dat alle orong-orongs nu nog
in de hals een houtspaander hebben. J. C. H.

¹⁾ Orong-orong (Jav.), andjing tanab (Mal.)
= veenmol, soort van sprinkhaan, en een
rechtvleugelig insect, donkerbruin van kleur,
viltig behaard met korte voor- en grote,
waaiervormige achtervleugels. Het lijkt of kop
en achterlijf zijn verbonden door een als een
houtspaander uitzien vast stuk. Merkwaa-
dige overeenkomst met de mol, wat betreft
vorm en stand van de voorpoten. Leeft van
plantaardig zowel als dierlijk voedsel.

²⁾ Een der acht wal's of Islampredikers. Bij
het bouwen van de moskee te Demak was aan
elk een bijzonder onderdeel toevertrouwd, zo
moest Soenan Kali Djaga de vier saka-goeroe
maken.

Historisch

Planters-vergadering in Malang! Na de ge-
bruikelijke agenda en besprekingen over ziek-
ten en plagen in koffie- en rubbertuinen,
kwam de algemene rondvraag, behelzende: de
afvoer van faecaliën van ondernemingskam-
pings. De ene administrateur had afvoergoten
laten graven, de andere latrines, maar af-
doend bleek geen enkele voorziening. Aan
één der aanwezigen werd de vraag gesteld op
welke wijze bij hem dit vraagstuk was opge-
lost. Waarop tot algemene hilariteit het vol-
gende antwoord kwam: „Wel, bij mij op de
onderneming hebben wij geen last. Deze
dingen komen bij ons niet voor“.
De andere dag had deze administrateur de
bijnaam van de „p...baron“.

L. A. KEULS

Ik had een superintendent, die de gewoonte
had om 's-middags zo ongeveer half twee of
twee uur, juist tijdens mijn siësta, met een
rotvaart vóór mijn huis de auto af te remmen,
grint etc. als wekker over de voorgalerij uit-
spreidend. Wanneer dan mijn echtgenote en
ik nog enigszins slaperig te voorschijn kwa-
men, trok een sarcastische grijns over zijn
uitgeslagen gezicht. Wij dronken thee, tuinen
en fabriek, dichtbij de administrateurswoning
werden bekeken en ongeveer een uur later
vertrok zijne excellentie naar een andere on-
derneming. Wetende, dat een lange wandeling
heuvel-op heuvel-af niet zijn sterkste zijde
was, zon ik op een middel om hem eens naar
het grensgebied van de onderneming te bren-
gen. Hetgeen wonderwel gelukte. Ik had na-
melijk naast een forse rubberboom een suiker-
riet-stengel in de grond gepoot, dik met
aarde tegen de stam aangedrukt, en toen
bij een volgende inspectie zeer geheimzinnig
gewezen op een voor de firma zeer voordelig
experiment. Inderdaad kwamen wij na ruim
anderhalf uur tippelen op de bestemde plaats,
zeer geïnteresseerd keek de man naar rubber-
boom en rietstengel en vroeg wat dit te bete-
kenen had. „Wel mijnheer, gaf ik ten ant-
woord, hier is een suikerrietstengel op een
rubberboom geënt“.

„En wat voor resultaat zal dat dan geven!“
„Wel voor de hand liggend! Straks kunnen
wij gomballen plukken!“
Woest verdween hij. Hij nam geen afscheid.
En zes maanden later kreeg ik ontslag.

L. A. KEULS

HELPENDE HAND IN
AMERIKA

„Bij elk „gastation“ hier te lande
kan je zeer uitgebreide kaarten krijgen
van elke gewenste staat. Volgens mij
zou een aanstaande emigrant het prettig
vinden om vóór zijn vertrek reeds zo
veel mogelijk georiënteerd te zijn be-
treffende de staat waar hij naar toe zal
trekken.“

Mocht er onder Tong-Tong lezers be-
langstelling voor bestaan, dan ben ik
gaarne bereid de aangevraagde „state-
map“ op te sturen. Hoop op deze ma-
nier ook te kunnen bijdragen aan het
streven van Tong-Tong“.

Kijk, weer zo'n spontaan aanbod
voor hulp. Maak er gebruik van,
lezers! Schrijf aan: R. CREUTZ-
BURG, 117 South Jefferson Ave-
nue, MASON (Mich.), U. S.A.

REDACTIE

Dahomeij en nog wat

Toen ik als jong ambtenaar in het eerste decennium van deze eeuw te Buitenzorg (Bogor) geplaatst werd, vestigden kantoor-kameraden op een vrije dag mijn aandacht op een herenhuis aan de „Grote Weg” (zo heette de fraaie brede straatweg, die naar het bureau van de Algemene Sekretaris leidde).

„Hier”, zei mijn vriend Tehupeiorey, „woont ingenieur Agnasie Boachie”. „Een vreemde naam”, zei ik. „Ja”, zei T., „hij is ook niet zo een gewone man; hij is een anak-mas van Koning Willem III. Men zegt n.l. dat hij op kosten van de Koning uit Dahomeij gekomen, in Nederland heeft gestudeerd en wel aan de Polytechnische Hogeschool te Delft. Met het diploma van mijningenieur is hij toen naar Indië uitgezonden als ingenieur bij het Grondpeilwezen. Hij heeft gewerkt onder hoofd-ingenieur Verbeek, dezelfde die (ik weet niet op welke wijze) de bekende professor Veth, schrijver van het vermaarde werk over Java, aan kaarten en andere gegevens over de bodemgesteldheid moet hebben geholpen”.

Lezer, nu zult U wellicht vragen, hoe wist die meneer Tehupeiorey dat alles? Ik heb deze eenvoudige ambtenaar van de eerste dag af dat ik mijn loopbaan te Bogor begon, gekend als één der bekwaamste Sekretarie-ambtenaren. Hij timmerde niet aan de weg, zoals het spreekwoord zegt, en was voor velen een raadsman en een gewaardeerde hulp.

Agnasie Boachie was reeds hoog bejaard toen ik hem voor het eerst zag, in 1909 als ik het me wel herinner. Men kon het hem aanzien, dat hij Afrikaan van origine was. Afrikanen uit Dahomeij: een krachtig ras, dat zijn sporen naliet in sommige streken op Java. En geen wonder, want op het einde der 19e eeuw ongeveer, bestond het Nederlands-Indische Leger behalve uit aangeworven Nederlanders, voor een niet gering deel uit buitenlanders uit Duitsland, Zwitserland, ook Afrikanen, Surinamers, etc. De Dahomeijanen imponeerden bijzonder door hun forse lichaamsbouw en zij moeten op de werfers een krijgshaftige indruk gemaakt hebben. Velen bleven na hun ontslag uit de militaire dienst en pensionering in Indonesië wonen, waar zij een eenvoudig burgerbestaan vonden. Zij waren zeer gezocht om hun eenvoud, trouw en eerlijkheid. Te Semarang bijvoorbeeld bestond een hele wijk — kampong Tawang — merendeels uit gepensioneerde Afrikaanse soldaten uit Dahomeij. Velen werden, op verzoek, met Europeanen gelijkgesteld en hadden Nederlandse namen aangenomen. Hun nakomelingen? Flink uit de kluiten gewassen naar lichaam en geest. Ik heb er voor en na verscheidene gekend, die een goede positie in de Indische maatschappij hadden weten te verwerven.

Met dit alles uit mijn persoonlijke herinnering naar voren te brengen wilde ik slechts illustreren, hoe elkaar begrijpen en waarderen de mensen, waar ook gevestigd, kan brengen en ook gebracht heeft tot samenwerking en opbouw, geestelijk en lichamelijk... van nieuwe generaties; de natuur zet haar werk voort en versaat niet; zij laat zich geen remmen aanleggen, gelukkig maar! Boven alle rassenscheidingen heen blijft de menselijke natuur zichzelf gelijk. Gelukkig allen die dit begrijpen en er naar handelen. Nergens zagen we dat beter dan in het land Indonesië, dat we helaas hebben moeten verlaten terwijl wij toch met elke vezel van ons bestaan er onlosmakelijk aan verbonden blijven.

Lezer, de pen schiet tekort als het gemoed vol schiet. Niets anders heb ik nog te zeggen dan dit: God zij met U en met mij.

WéBé

JONG BLIJVEN

en van het leven genieten
met al uw energie

Ook u - of u nu man of vrouw bent - zal zich jonger, vitaler en gelukkiger voelen. Bij het toenemen der jaren neemt uw energie af. Aktiveer uw geestelijke en lichamelijke werkkraft. Voel u fitter!

Gebruik daarom de reukloze Kloostervrouw Aktief Capsules. De ideale combinatie van tarwekiemolie en knoflook - verrijkt met vitaminen - in Aktief Capsules, hebben wij aan de steeds voortschrijdende wetenschap te danken.

Tarwekiemolie bevat werkzame stoffen in geconcentreerde vorm voor bloedvoorziening en spieren en activeert bovendien de stofwisseling. Knoflook is reeds jaren bekend om zijn veelzijdige werking, die vooral de gezondheid ten goede komt. 1000 i.e. vitamine A en 100 vitamine D₃ zijn verrijkt toegevoegd.

Met Aktief Capsules leeft ook u gezonder, opgewekter en... aktiever!

AKTIEF CAPSULES Per flacon **3.90**

Rubberfabriek Vredestein Loosduinen n.v.

HAAGWEG 128

LOOSDUINEN

biedt passend werk aan

**mnl. gerepatrieerde
indische nederlanders**

tot ca. 50 jaar.
in een DAGDIENST.

De te verrichten werkzaamheden bestaan uit lichte, nauwkeurige handarbeid in één van onze ruime fabriekshallen.

Interessant en verantwoordelijk werk.

Gebleken is, dat ook Hoofdarbeiders in deze werkzaamheden voldoening vinden.

Reeds werd een aanzienlijk aantal gerepatrieerden te werk gesteld en zij voelen zich bij ons thuis.

Indien U zonder empoel bent of geen bevrediging vindt in uw huidige werkkring, dan kunt U zich tot ons wenden om ingelicht te worden omtrent de aard van de werkzaamheden, alsmede de beloning daarvan.

Wij verstrekken U gaarne alle gewenste informatie dagelijks van 9—12 en van 2—5 uur, behalve zaterdags.

Buslijn 26 stopt voor het bedrijf.

VREDESTEIN

(Vervolg van pag. 15)

Soerabaia, 8 maart 1942

aanhouden en toen we om negen uur 's-avonds naar bed gingen, zei mijn huisgenote angstig: „als ze maar geen bier drinken, want ze worden zo gauw dronken en dan zijn ze niet te houden”. Ik stelde haar gerust door haar te vertellen, dat ik ergens gelezen had, dat Nip de best gedisciplineerde soldaat was. Toen dan ook even later vrachtauto's kwamen aangereden volgeladen met flessen zei ik met volle overtuiging tegen haar; dat ik aan 't geluid bij 't uitladen kon horen, dat 't flessen met limonade waren, want limonadeflessen gaven een hoog geluid en die met bier gevuld een laag geluid. We lagen immers al in bed en zien konden we niets, alleen horen.

Toen brak bij mijn huisgenote de lach los, gelukkig, maar ze geloofde me natuurlijk niet. We hebben die nacht natuurlijk niet geslapen, maar ook geen overlast ondervonden.

De volgende dag zagen we 't erf naast ons bezaaid met... limonadeflessen! Toen heb ik triomfantelijk gegrinnikt — als een bevrijding.

Nadien wist ik mijn geestelijke houding te bepalen tegenover de bezetter. En toen ik dan ook na enige tijd „gedaftard” moest worden en wij op allerlei vragen moesten antwoorden, o.a. ook op de vraag „bent U vóór Amerika of vóór Nippon” kon ik overtuigd antwoorden „ik ben niet vóór Amerika en ook niet vóór Nippon — ik ben alleen vóór God” („Allah” zei ik toen). Overdonderd zaten de lieden van de Daftar me aan te kijken (één Indonesiër en één Jap). „O, njonja pilosoop ja, baik, baik betoel”. Dit zei de Jap; hij begreep me heel goed; in 't rijk van God geldt Kiplings „east is east and west is west and never the twain shall meet” niet. Daar hebben we elkaar wel degelijk ontmoet — op die heilige grond, waar de ene mens de andere is — opgelost in die ene Almacht.

Ik ben de „Jappentijd” goed doorgekomen, geen lichamelijk noch geestelijk letsel is me overkomen. Integendeel: deze tijd was mijn beste tijd voor mijn geestelijke groei, waardoor ik 't leven in breder verband ben gaan zien en mijn hand in eigen boezem heb moeten steken.

Ik ben mezelf gebleven, ik heb de Jap aanvaard, ik heb gebogen, maar ik ben niet gebroken — ik leidde mijn eigen leventje en liet de Jap 't zijne. Zodoende bemerkten we elkaar nauwelijks.

8 Maart 1942: mijn Tanah djawa vertrappt door Dai Nippon, maar ook speelde ergens toen de gamelan een andere wijs, heel zacht nog, als „de kleine stem”, 't lied der bevrijding van vreemde overheersing, maar ook van de verlossing van de geketende godmens in 't diepst van onze zielen.

„Quo Vadis, Tanah Djawah?”

KOFFIEBOON

Gevraagd

Handboek ten dienste van de Suikerriet-Cultuur en de Riet-suiker Fabrikatie op Java.

Eerste deel I. Methoden van Onderzoek bij de Java-Suiker-industrie.

Alleen de ZESDE DRUK komt in aanmerking.

Aanbiedingen onder No. 4220 aan Adv. Bur. Jan C. Verbeul & Co., N.Z. Voorburgwal 286, Amsterdam-C.

FONTEIJN & CO.

v/h te Djocja

Vlamingstraat 5, Den Haag
Telefoon 11.66.77

HORLOGES

Pontiac - Mido - Prisma

restaurant wijnants

v/h Cecil

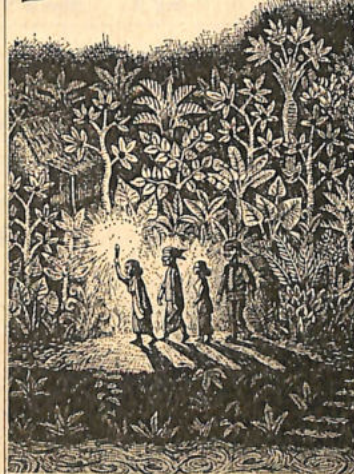
Hollandse en Indische keuken

Hoogstraat 12 - Den Haag - Tel. 115300

Dir. M. WIJNANDS

v/h Grand Hotel, Makassar

njai dasima

NU VERKRIJGBAAR

„NJAI DASIMA”

(Het slachtoffer van bedrog en misleiding)

Een historische zedenroman van Batavia, door

A. Th. MANUSAMA

Een „uitgestorven” boek, door Tong-Tong opnieuw uitgegeven in beperkte oplaag, uitsluitend voor abonnees van dit blad.

Typografisch uitstekend verzorgd, geïllustreerd, in pocket-vorm

f 2,50

Een zeldzaam juweel in iedere Indische boekenkast. Gifreert nul!

Op komst: „De schoonste triomf van een Indo-detective”)

EEN VERSE KIP IS EEN LEKKERE KIP

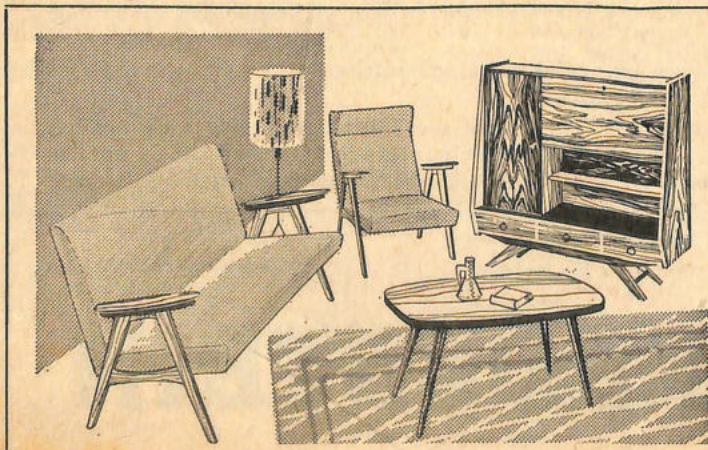
Steeds voorradig; Verse Braadkuikens - Soepkippen - Braad- en Kippenpoelet.

ALLES VOOR UW RIJSTTAFEL

NIEUWI Gedroogde gepelde Kepitling 100 gram 0.95. Gedroogde Singkong (bakken of stomen) 100 gram 0.90. Sawl Asin 500 gram f 1.45. Lokio (Chin. zoetz. uitjes) 100 gr. 0.65. Div. soorten ketjap o.a. Kaki Tiga-Sedep, Zwarte veulen, Ikan mas, A. enz. enz. Speciale aanbieding: De beste Stamrijst, grote korrel, normale prijs f 0.98 p. kg. bij ons 10 kg. f 8.45. Dagelijkse verse Tougè — Tahoe — Tempeh. Ind. koekjes en pasteitjes.

POELIER WAAL, DIERENSELAAN, Telefoon 390941, Den Haag.

Op aanvraag zenden wij U gaarne onze VOLLEDIGE prijscurant.

De stand is 2-0 in ons voordeel.....

1-0 prima kwaliteit

2-0 lage prijzen

Dit royale 3-zitsbankstel in afroteak, met hoge en lage fauteuil, stof naar keuze, slechts f 310.-
Bijpassende salontafels vanaf f 42.50
Bijpassende dressoir f 139.50
Bergmeubels, groot aantal modellen, reeds vanaf f 98.-

drie maanden rentevrij, natuurlijk bij
JAN RIJPSTRA N.V.

complete woninginrichting - dames-heren-kinderkleding -
haarden en elektrische huishoudelijke apparaten
radio en tv, rijwielen en bromfietsen

de constant rebecquestraat 3-49 (bij G.E.B.)
den haag - telef. 333577

TEMBACO VAN NELLE NJANG PALING BAIK

*Sekali Van Nelle
Tetap Van Nelle!*

PASAR MALAM

in de Haagse Dierentuin

vrijdag 29 juni
zaterdag 30 juni
zondag 1 juli

Dé echte Indische snoeperijen, tombola, Schiettenten (buks en katapult), Rad van avontuur, Krontjong en Rock-and-Roll, Miss Tong-Tong verkiezing om maar enkele van de vele attracties te noemen.

Ramé Ramé Ramé

Wie
AMSTEL
drinkt...
doet zó

**PROEFT HET
ER IS GEEN BETERE!**

MANIS, SEDENG DAN ASIN
Verkrijgbaar bij de meeste Indische-toko's
over het gehele land en bij
VANKA KAWAT
Dr. Augustijnlaan 40 - Rijswijk (Z.-H.)
Telefoon 984632

N.V. Splendor Gloeilampenfabrieken - Nijmegen

J. G. YSSEL DE SCHEPPER

Firmant Alg. Ass. bedrijf „Argo“

- Assurantiën
- Financieringen
- Hypotheek-
verzekeringen

Kantoor en woonhuis Corn. de Witt,
laan 83, Den Haag, Tel. 557172

mis dit evenement niet!

- ★ Anneke Grönloh
- ★ The Padre Twins
- ★ The Candy Kids

Vele attracties en bekende artiesten o.a.:

Dansen op muziek
van
The Hot Jumpers
en Sky Rockets
Krontjong-muziek
en Pentlak-
voorstellingen

in de Haagse Dierentuin op 29 en 30 juni en 1 juli

**RAMÉ
RAMÉ
RAMÉ**
staat
alles op z'n kop
op de Pasar Malam

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN